

SAVA

Izhaja vsako soboto ob 5. uri zvečer. Uredništvo in upravnništvo: Kranj št. 170 (Prevčeva hiša). — Naročnina za celo leto K 4.—, za pol leta K 2.—, za četr leta K 1.—. Za vse druge države in Ameriko K 5.60. — Posamezne številke po 10 vinarjev. — Vse dopise je naslavljati na uredništvo lista „Sava“ v Kranju. Inerate, naročnino, reklamacije pa na upravništvo „Sava“ v Kranju. — Dopisi naj se blagovolijo frankirati. Brezumni dopisi se ne priobčujejo. Reklamacije so poštnine proste. — **Inserati:** štiristopna petit-vrsta za enkrat 12 vin., za dvakrat 9 vin., za trikrat 6 vin., večji inserati po dogovoru. Inserati v tekstu, poslana in posmrtnice dvojno. Plačujejo se naprej. — Rokopisi se ne vračajo. — Brzjavni: „Sava“, Kranj
Čekovni račun pri c. kr. poštno-hranilničnem uradu št.: 41.775.

Suh in zelen les.

Na vzhodnem obronku šentmohorskega pogorja vidimo bujno rast mladega bukovja.

Ko začenjajo prve gorke, pomladanske sapice objemati robove Ilovice, zapusti marsikak Besničan gorko peč v zaduhli domači sobi in se preseli v svojo kočico ob robu Sv. Mohorja. Tam bere gobe, kuha oglje in žganje, konec tedna pa dela računi, koliko bo vrglo oglje, ko je postavi na postajo. Navadno kolne; če pa začne treskati, dela križe in kliče razne svetnike na pomoč. Niti sanja se mu pa ne, da tiči v pomladanskem gozdu tudi nekaj poezije.

Vse drugače se godi čutečemu izletniku, ki hiti v nedeljo iz mestnih zidov v prosto naravo. Z nepopisno milobo ga objame čar probujajočega se pomladnega gozda. Sedaj sliši na desni šum frfotajočih jerebic, sedaj na levi, vedno po dve in dve skupaj; na vrhu stare skale opazi dvoje vran, sedaj drugo poleg druge, sedaj nekoliko metrov oddaljene, na šibki smreki poje kos, na bukvi črnoglavka in vmes se sliši najbolj glasno ščinkovec. Človek ima čut, kot da bi gozd dihal in kot da bi mu vse vrvenje v naravi ne bilo tuje, ampak nekaj sličnega lastnemu stremljenju in čustvovanju. Stari Grki so vse pojave v naravi individualizirali. Za solnce in dež, ljubezen in strast, lepoto in gnjus, za krepost in pohabljenost so imeli lastne bogove in Nietzsche trdi, da so v bogato obljudenem Olimpu našli toliko predmetov za umetnost in pesništvo, tako da na ostalinah njih umetniškega delovanja še danes sloni vsa naša kultura. Z vso to pestro raznobarnostjo je krščanstvo temeljito pomedlo. Za vse človeško stremljenje, za vse, kar si človeški um more predočiti kot popolnost, je ustvarilo eno moč, eno luč, eno najpopolnejše, vseobsegaječo bitje. Prej ko slej pa velja v vsem stvarstvu, pri vseh, ki so rojeni, rastejo, se vesele, žalujejo in umirajo, v vsem živalstvu in v vsej naravi, o kateri nekateri mislijo pomotoma, da je neobčutna, veliki zakon, o katerem pravi pesnik, da je večer, trd kot bron, in po katerega predpisih moramo vsi dovršiti kroge svojega bivanja. In vse, kar moremo doseči, je to, da spo-

znamo ta zakon in ga vpoštevamo, sicer nas stare časovno kolo. To velja za zasebnika, še bolj pa za državo.

V drugič je začela evropska diplomacija posredovati v balkanski vojni. Z nedosežno ironijo so sprejele zavezne države to posredovanje. Pravijo namreč, da z nekako bojaznivo sprejemajo to akcijo, kajti že enkrat so velesile posredovale in ravno zato so se pogajanja razbila.

Napoluradni dunajski listi pa tarnajo, kako da je evropska diplomacija brez moči, kako nevedna in malo bistroumna da je. Ni vedela, kaj se pripravlja na Balkanu, svarila je pred vojno, odločno je izjavila, da vojska, naj ima ta ali oni uspeh, ne bo nič spremenila na Balkanu. In vse te spomenice, vsi ti koraki, niso imeli nobenega učinka.

Ta očitanja so le deloma utemeljena. Treba je namreč ločiti med diplomati in diplomati. So taki, ki so podobni suhemu lesu, pa so zopet taki, ki se lahko primerjajo zelenemu lesu v gozdu. So oglarji, ki bero le gobe, ne čujejo pa, kaj si šume med sabo gozdni vrhovi; so pa zopet taki, ki imajo čut za veliki zakon, ki neizprosno vlada svet, ki države ustvarja, jih pripelje do razcvita in jih zopet uničuje.

Ko so začele balkanske države mobilizirati, je predlagala Avstrija skupen korak vseh evropskih velesil, s katerim naj se svari pred vojno in se proglasi za vsak slučaj status quo. Evropa je radevolje sprejela ta predlog in naš in ruski poslanik sta bila izbrana, da objavita balkanskim vladam ta soglasni sklep evropskih velesil. Takrat so bile balkanske države že oborožene do vrata. Leta in leta se je dovažalo orožje iz Francoskega in Ruskega v zvezine države. Brez dvoma je vedela za to Rusija, Francija in Anglija. In če je kaj čudovitega na tem, je obnašanje naše diplomacije, ki o tem menda ni vedela ničesar ali zelo malo.

Ko sta stala naš in ruski poslanik pred Nikola Pasićem in mu naznanila uradno ukrep združene Evrope, je moral imeti ruski poslanik čut Katonovega haruspexa, drugi vedeževalec je bil Nikola Pasić, naš poslanik pa minister Gregor ob Krpanovi kobili. In če sta ta dva poslanika izjavila, kaj je sklenila Evropa, je vedel Pasić, kaj je na tem, in

ko sta dostavila, da Srbija, naj tudi zmaga, ne bo ničesar dosegla, je bil prepričan, da se juha ne je tako goraka kot se skuha.

Dejak je dejal, da, če kdo zapenja svojo suknjo in začne tako, da pritrdi prvi gumb v drugo luknjo, ima vedno suknjo postrani, in naj tudi pritrdi naslednje gumbe pravilno. Pomagati si ne more drugače, kakor da odpne zopet suknjo in znova začne zapenjati. Tega pravila noče uvaževati naša diplomacija. Vedno išče sovražnika tam, kjer ga ni, vedno išče izhoda v slepi ulici. In še drugo slabost ima. Rada se identificira z Evropo. Predzadnji četrtek je stavil naš poslanik londonski konferenci predlog, naj Evropa protestira proti temu, da Srbija pošilja Črnogorcem pred Skader vojaško pomoč. Ker so vse velesile proglasile med vojno načelo stroge nevtralnosti, se je ta predlog zavrnil. Kljub temu pa pišejo dunajski listi, da je postopanje Srbije udarec v obraz celi Evropi, da naj velesile prepovedo Srbiji, pomagati Črnogorcem in da, ker se to ne zgodi, je to dokaz, kako brez vse moči so evropske velesile.

Korak za korakom odnehuje naša vlada, ali iz zagate ne more. Naši diplomati so kakor Heinejevi otroci, ki so zašli v temo. Na glas pojejo, da si dajejo pogum. Ali rešitev je le v tem, da se suknja popolnoma odpne in nanovo začne zapenjati. Vsa Dalmacija, vsa Hercegovina in Bosna, en del Istrije, vsa Hrvatska in ves Banat je srbski, oziroma hrvaški, zaradi tega podira tisti državne temelje, ki smatra Srba za sovražnika. Naloga naših državnikov je, ustvariti s Srbi prijazne razmere, če pa jih napravijo za naše sovražnike, bo imelo to nedogledne posledice za celo državo.

Razvoj razmer v naši državi ni razveseljiv, ne v državi, ne v deželi. Vendar ima letošnja Velika noč na sebi nekaj vzbujajočega. Kakor vedno nam oznanjuje prihajajočo pomlad, oznanja nam pa tudi začetek nove zgodovine, začetek zgodovine Jugoslovanov.

Vže petsto let niso peli velikonočni zvonovi v Atenah, na Cetinju, v Skoplju, v Belgradu in Sofiji tako veličastno, kakor bodo doneli letos. — Letos bo pomenila Velika noč res vstajenje. Poprej so se selile trume Macedoncev, Bulgarov in

PODLISTEK.

Skadar na Bojani . . .

Iz predavanja prof. dr. Fr. Ilešiča v Kranju, 16. marca 1913.

Skadar še stoji . . . Skadar že gori.

Nervozno pišejo novine. Črnogorski kralj izjavlja, da rajši naj pogine in ves njegov rod in ves njegov narod, nego da ne bi imel te trdnjave, ki jo ščitijo utrdbe Taraboša in Brdiče in Bardanjola.

Eni vprašujejo: „Kaj bo, če Skadar pade?“ Drugi pišejo: „Bodoča svetovna vojska dobi novo ime, in to ime bo Skadar.“

Ko tako vsa Evropa kakor brez sape zre tja dol na Skadar, se hočemo tudi mi danes ogle dati malo po sedanjosti in prošlosti tega mesta, ki mu je zgodovina in geografija odkazala tako singularen pomen.

Ni ob morju Skadar, a blizu morja je; tam dol za Crno Goro. Popeljimo se iz Trsta ali z Reke ob Dalmaciji, mimo Dubrovnika in Kotora! Predno bi dospeli do pristanišča Sv. Ivana Medovanskega, bi ugleдали izliv reke Bojane. Od nje-nega ustja nam je iti ob reki navzgor blizu do kraja, kjer priteče iz Skadarskega jezera. Na levo, tam za jezerom „Gorski venec“ Črne gore, na desno albanske planine, a pred nami ona „brda“, za katerimi je Kosovo in za katera je v duhu gledal črnogorski pesnik — junak Nikita, ko je pel: „Onam, onamo, da vidim Prizren . . .“

Položaj Skadra je jako zdrav in romantičen. Narodna pesem, ki sicer tako redko opeva krajoto prirode, nam živo slika skadarsko okolico:

„Kakav je Skadar na Bojani!
Kad pogledaš brdu iznad grada,
sve porasle smokve i masline (oljke)
i još oni grozdni vinogradi.
Kad pogledaš strmo izpod grada,
al uzrasla pšenica bjelica,
a oko nje zelena livada,
kroz nju teče zelena Bojana . . .“

Mesto Skadar samo, ki ima nad 40.000 prebivalcev, se deli v dva dela: v „pazar“ (sejmišče) in „varoš“ (mesto kot tako). Pazar je ob obali jezera, a varoš je dalje proti iztoku; oba pa nekako spaja trdnjava. Varoš je mirna, brez vike in buke in brez pesmi; visoki zidovi obdajajo vsako hišo in vsaka hiša ima svoj vrt; katoličanke vidiš tu z rdečim plaščem, muslimanke z zelenim, a oboje s pajčolanom. Živahen pa je pazar; tu je sejmsko življenje prav za prav vsak dan; kovači, kotlarji, kožarji razpečavajo svojo robo, žito se prodaja in zelenjava in ribe; to je sejem ne samo za Skadar, ampak tudi za mnoga sela Albanije in Črne Gore.*

Kakor v narodni pesmi Vukašin Memčilovo „ljubo“, je pač že često kak ženin vabil in mamil svojo nevesto s pustih skal črnogorskih dol v lepo skadarsko ravnino.

A kar miče sedaj s tako silo črnogorska srca tja dol ob skadarsko jezero, to ni predvsem idilična lepota sveta, to je marveč gospodarska korist; zakaj, Skadar je uprav žitnica, kakor za Crno Goro, tako za Albanijo. Kot tretji faktor, ki prihaja pri sedanjih dogodkih v poštev, pa je lega trdnjave, položena na znani „Koridor“, ki drži s Kosovega proti morju in njega pristaniščem. Gospodar skadarske trdnjave bo gospodar „Koridora“ in bo s tem dobil pomen takrat, kadar se

* Prim. Mihačević: Po Albaniji. (Izdala „M. Hrv.“ 1911).

bo odpirala in zapirala pot iz Adrije v Sredozemsko Morje.

Srbe pa vežejo na Skadar še tudi močni zgodovinski spomini.

Tam so se namreč razvili začetki srednjeveške srbske države. Okoli l. 1000. je imel baš na zapadni obali Skadarskega jezera svojo prestolico srbski kralj Vladimir, ki ga srbska pravoslavna cerkev časti kot svetnika. To je tisti Vladimir, ki ga, zvesta zgodovini, mična legenda družji z bolgarsko princezino Kosaro, hčerko carja Samuela. Kot zet Samuelov je vladal od Črne Gore (Zete) čez Albanijo proti Draču. Umrli je nasilne smrti 1015 (istega leta, kakor ruski Vladimir Veliki) ter je pokopan v samostanu Elbasanu sredi severne Albanije, ki si ga je bil sam ustanovil.

Pa še en velik spomin veže Srbe na Albanijo. Tristo let po Vladimiru je Srbom vladal Dušan Silni, ki je osvojil vso Albanijo in Macedonijo, meril že v Carigrad ter se imenoval carja Srbov, Bolgarov, Grkov in Albancev (okoli 1346).

V srednjem veku torej čujemo na albanskem ozemlju le o slovanskem državnem žvljenju. Kje so pa bili takrat Arbanasi? (Tako se slovanski imenujejo „Albanci“.)

Kakor znano, so Arbanasi potomci onih starih Ilirov, ki so že starim Rimljanom prizadevali mnogo težav. Pred rimskimi, pozneje pred slovanskimi osvajači so se uklonili v nepristopne gore med Skadrom in Janino ter živeli tam kot pastirji. Ime „Albanec“ se sicer omenja že v rimskih časih, a je omejeno le na pokrajino okoli Kroje (v severni Albaniji). Potem se pojavi zopet v 11. stoletju in dobiva širši pomen. Imenujejo se tudi

Srbov vsako pomlad v vse dele sveta iskat kruha in zaslužka. Letos se bodo vračale cele trume iz vseh delov sveta zopet domov.

To je vesel, zgodovinski pomen letošnje pomladi. In zaradi tega bodo, ko ponehajo obredi velikega tedna, tudi pri nas velikonočni zvonovi veličastneje nego kdaj poprej doneli na uho.

Gospodarski tečaji.

V novejšem času se vrše pod pokroviteljstvom dež. odbora širom naše domovine kuharski in gospodinjski tečaji. Seveda izrablja dež. odbor take naprave potem v svoje politične namene. Ne trdimo, da bi taki tečaji ne bili koristni, če bi se preuredili tako, da bi dosegali res svoj namen. Kakor se pa prakticira sedaj, lahko z mirno vestjo trdimo, da v splošnem kmečkemu ljudstvu več škodujejo kakor koristijo. Vzemimo gospodinjski tečaj v Komendi. Ondi so koncem tečaja napravile gojenke nekaj izpit, to je, vodstvo tečaja je priredilo slavnosten banket, na katerega je povabilo veliko klerikalnih veljakov. Sploh se vrše vsi tečaji le na klerikalni podlagi. Pri tem banketu so vzbujale posebno pozornost fina in ukusna jedila, tako da udeleženci niso mogli verjeti, da so kmečka dekleta spravila kaj takega skupaj, kar ugaja celo najbolj razvajanemu želodcu. — Prosimo vas, taki in enaki tečaji naj bi odgovarjali potrebam kmečkemu ljudstvu! S tem se le pripravljajo tla bodočim kuharicam, ki gredo potem z večine služiti v mesto. Nam kmetom s tem, da znajo naše gospodinje prirejati gosposka in druga jedila, še ni nič pomagano, nasprotno še škodujejo nam. Človek se lažje razvadi, kakor odvadi. Narodna prislovica se glasi: Gospodinja podpira tri vogle hiše. Vzemite sedaj gospodinjo, ki misli le na to, kaj bi dobrega in sladkega skuhala ter pojedla, potem postane omenjena prislovica navadna laž. Taka gospodinja razvadi tudi svojo družino in mesto da bi podpirala tri vogle pri hiši, pomaga podirati še četrtega. Kjer je gospodinja sladkosneda, gre gospodarstvo rakovo pot. Imamo vsepovsod žalostne izkušnje. Poznam gospodarja, ki ima lepo posestvo, kateremu bi gospodarstvo lahko donášalo krasne dohodke in bi bil lahko najpeticnejši mož v vasi, a gospodinjo ima, ki se je učila v mestu nekaj časa kuhati gosposka jedila. Vkljub njegovi pridnosti ne more nikamor. Pa se tudi v nobeni drugi hiši ne poje toliko svežega in suhega mesa in ne popije toliko pijače kakor tu, posebno pa je čezdalje bolj zadolžen. Družina in posli so se odvadli priprosti in tečni kmetijski hrani ter si žele vedno kaj drugega, boljšega. Ta'ti pojavi se pokažejo povsod ondi, kjer je kmečka gospodinja predobra kuharica. Včasih so se gospodinje kosale med seboj, katera bo več izkupila za mleko, smetano, maslo, jajca, kure itd. ter več naložila v hranilnico kot nameček k doti svojih otrok. Za dom so porabile le to, kar se ni dalo spraviti v denar. Če pa se navadijo gospodinje napravljati iz mleka, smetane, masla, jajc, pišk itd. netečna in draga jedila, porabile bodo vse za dom, za prodaj ne preostane ničesar. Posledica tega bo še večja druginja teh pridelkov, katero bodo posebno občutili revnejši sloji.

Ako že hoče klerikalna stranka kaj storiti za naše gospodinje, poskrbi naj, da se nauče kuhati priprosta in zdrava kmečka jedila, ki se prilegajo

našim želodcem in so primerna našemu delu, a prizanese naj nam z netečnimi in drugimi jedili in naj ne vzgaja farovških kuharic. Če hoče imeti župnik dobro kuharico, naj jo le da naučiti na svoje stroške.

Nismo principijelni nasprotniki gospodinjiskih tečajev, ako se primerno preosnujejo. Meščanska dekleta naj se ločijo od kmečkih, kajti teh delokrog je docela različen od prvoimenovanih. V teh tečajih naj se poklada posebna važnost na snago, dalje postrežbo bolnikov, kužne bolezni, zdravstvo v obče, kuhanje najpriprostejših domačih jedil in kar ni zadnje — peko kruha. Na kmetih pride gospodinja kot kuharica šele takrat do veljave, ko zna dobro spečiti kruh. Glavna naloga gospodinjiskih tečajev bodi vzgojiti dobrih, skromnih in varčnih gospodinj, ne pa — track.

POLITIČNI PREGLED.

Grški kralj Jurij umorjen.

Dne 18. t. m. se je z bliskovo naglico raznesla širom sveta neverjetna vest, da je padel nekako ob 5. uri popoldne v Solunu od morilčeve krogelje zadet grški kralj Jurij. Morilec, ki se piše Aleksander Schinas, je rodom Grk iz mesta Seres, kjer je tudi služboval kot šolski sluga. Radi pijančevanja odslovljen, je nato opravljal enako službo v Solunu, kjer so ga iz istega vzroka zopet pustili. Ker je živel v pomanjkanju, si je skušal z raznim izsiljevanjem pridobiti sredstev za življenje. Tako se je obrnil tudi do grškega kralja s pismeno prošnjo za podporo. Ker pa mu je kralj na podlagi poizvedb odbil prošnjo in ker ga je kraljev adjutant nekam osorno odpravil iz kraljevega stanovanja, je sklenil morilec, ki so mu obenem neumevane socialistične misli zmedle pojme, maščevati se nad kraljem. Ta sklep je tudi izvršil, ko je omenjenega dne streljal na kralja, ko se je vračal z običajnega sprehoda. Kralja so spravili v bolnico, kjer je kmalu nato umrl. Truplo prepeljejo te dni v Atene. Iz navedenega že je razvidno, da umor nima političnih motivov, ampak da je kralj žrtev osebnemu maščevanju.

Umrl kralj je bil ljubezniv, dober in preprost človek, tako, da so se njegovi ministri večkrat jezili, če se je vozil kot vsak drug zasebnik po navadni cestni železnici. Kar se tiče vpliva njegove osebe na političnem polju, je bil ta malenkosten. Mogočni ministri so več ali manj samostojno vladali Grčijo. Pač pa je po svojem sorodstvu mogočno vplival na razvoj svoje države. Kot princ iz danske rodovine Šlezvig-Holštajn je bil v sorodstvu z večino evropskih dvorov. Po eni sestri je bil v sorodstvu z angleškim dvorom, druga sestra, carica-mati, pa ga je vezala z ruskim carjem. Vrhtega so mu otroci poročeni s člani ruske in pruske dinastije.

Okoli leta 1820. se je začelo delovati na to, da se Grčija osvobodi turškega jarma. Pri tem stremljenju so podpirale, z ozirom na slavno grško prošlost, Grke vse civilizirane države, najbolj pa Rusija. Toda od Turkov opustošena dežela si ni mogla opomoči, preboleti je morala marsikateri notranji boj; celo vojaški upori so grozili deželi in dinastiji. Tragično je bilo celo življenje grškega kralja Jurija. Grški narod in z njim kralj sam je vedno sanjal o Veliki Grčiji, otok Kreta je igral

pri tem največjo vlogo. Ker ni mogel uresničiti tega ideala s pomočjo mogočnega sorodstva, bi moral skoraj zapustiti z dinastijo prestol in deželo. Zdaj, ko se je malodane uresničila njegova življenska naloga, zdaj, ko bi mu stal prestol trdneje kot kdaj poprej, mu je vpihnila morilčeva krogelja luč življenja.

Naslednik mu je sin Konstantin, ki je preživel med Grki že marsikatero bitko uro. Ko je izbruhnila leta 1897. med Grčijo in Turčijo vojska, je prevzel vrhovno poveljstvo nad grško armado, ki nikakor ni bila kos turški armadi — ne po številu, ne po izobrazbi, ne po orožju. Ko so bili Grki tepeni, so zvalili celo krivdo na nesrečnega vojskovodjo. Od tega časa do leta 1902. je živel kot zasebnik, dokler ni bil imenovan za glavnega nadzornika grške armade. Kot tak je neumorno deloval kot reorganizator grške armade. In če je letos grška armada po hudih bojih zavzela Janino in če zdaj prodira zmagovito dalje v Albanijo, je to nemala zasluga novega grškega kralja Konstantina.

Pri tem žalostnem dogodku je igralo nemško, Slovanom strupenosovražno časopisje dokaj umazano ulogo. Brž ko se je izvedelo golo dejstvo, da je kralj ustreljen, je izjavljalo to časopisje odkrito ali prikrito, da je morilec Bolgar ali kak drug Slovan. Ko pa je izjavilo Grško časopisje samo, da je Grk ustrelil kralja, niso nemški žurnalisti imeli toliko poštenja, da bi popravili obrekovanje, temveč šli so dalje v natolčevanju, rekoč, da je morilca najela neka — seveda bolgarska — država. Namen, ki ga hočejo s tem doseči, je prozoren. Mesece in mesece že trosijo v svet vesti, da vlada med balkanskimi zavezniki nespo-rumljenje, nobeno sredstvo jim ni prenepošteno, da bi dosegli ta svoj namen. Na vso srečo imajo balkanske države na krmilu resne, dalekovidne državničke, ki se ne dajo zapeljati od tujih, pa tudi ne od domačih neodgovornih faktorjev k separatizmu, k neslogi. Prav lahko je v razburjenih časih mogoče, da gre ta ali ona stranka v svoji narodni ogorčenosti predaleč, toda ti posamezni dogodki ne smejo motiti skupnega smotra balkanske zveze, ki obstoji v politični, kulturni in gospodarski osamosvojitvi. Razveseljivo je dejstvo, da izjavljajo balkanski državnički slejkoprej, da balkanska zveza ostane trdna, da tudi smrt grškega kralja Jurija ne bo imela za zvezo slabih posledic.

Velika Avstrija — mala Črna gora.

Zadnje dni je bilo brati v največjem dunajskem listu, da je ruska politika napram Avstriji neodkritosrčna. List utemeljuje svoje očitiranje s svoječasnno rusko mobilizacijo ob gališki meji in pa z dejstvom, da Rusija noče odločno izjaviti, kako stališče da zavzema glede Skadra. Rado-vedni smo, s kakšnimi izrazi bode označilo rusko časopisje avstrijsko postopanje proti Črni gori. Dne 20. t. m. je zahtevala Avstrija v Cetinju za-doščanje za večalimanj izmišljene in pretirane dogodke.

Črnogorci so baje zadnje dni v Sv. Ivanu Meduanskem ovirali avstrijsko ladjo „Skodro“ izkrcati svoje blago in jo z grožnjami prisilili, da je morala v pristanišču iz grških parnikov iskrcati na kopno kakih 600 srbskih vojakov, ker je turška križarka že obstreljevala grške parnike. Avstrijska diplomacija trdi, da je to proti medna-

nekaki dinasti, kakor v 12. stoletju Progon, v 14. stoletju Karel Topia v Kroji in Aleksander v Valoni; a v 15. stoletju Kastriotiči (Juri Kastriota Skenderbeg).

Pomniti pa je, da ti albanski „gospodje“ niso rezidirali na Skadru, in nadalje, da so bili ali rodom Slovani (na pr. Aleksander) ali so se nekako čutili kot slovanske vladarje; tako vemo, da je Topia imel slovansko pisarno, da je Juri Kastriotič bil pač slovanske matere sin, se boril s Slovani proti Turkom itd. ter bil častni meščan dubrovniški.

Kolikor je bilo torej do novega veka v Albaniji državnega življenja, je bilo slovansko in je Kačić mogel reči: „Država Kastriotiča jest jedan dio od Arbane, koja u stara vrmena zvaše se država Slovinska.“

Med tem so bili Turki zavzeli ves Balkan, tudi Albanijo. Med zadnjimi mesti, ki so padla Turkom v last, je bil Skadar; l. 1479. je dobil turškega vezirja. Slovani so se umikali na sever od Skadra predvsem v Črno Goro. Pa še v 18. stoletju se je mnogo kristjanov iz Skadra selilo v Benetke, Raveno itd. Čim bolj so šli Slovani na zapad in sever, tembolj so rinili Arbanasi s svojih gor za njimi v doline in tako je postal Skadar za turške vlade po jeziku arbanasčki (slični proces, kakor v nekaterih predelih Kosovega in Macedonije). Dandanes se govori v Skadru največ arbanasčki.

Srbi, posebe Črnogorci, vidijo v Skadru svoje „stare slave dedovino“, odkoder jih je izpodrinil turški „zulum“.

Ves pomen Skadra za jugoslovansko zgodovino se zrcali v narodni pesmi. Narodna pesem ni podrobna zgodovina, a v njej leži duh zgodovine, nje tragika in veličina.

Kraljevič Marko, ta obče jugoslovanski junak, ki sicer kraljuje v macedonskem Prilepu, je po narodni pesmi rojen v Skadru na Bojani. Kje naj bi bil rojen Marko, če ne v mestu, ki ima najstarejše srbske spomine?

Vsa bol in sladkost materinstva je zakopana v temelje tega mesta. To nam simbolično močno prikazuje pesem „Zidanje Skadra grada“. Tri leta je zidalo kralju Vukašinu tristo mojstrov temelje novega mesta, a vse, kar se je po dnevi zgradilo, je Vila ponoči razvalila. Mater je bilo treba vzdati, prej ni moglo mesto zrasti. In vzdali so Gojkovico, nič dolžno, nič krivo, mater dečka Jova. Le za grudi so ji pustili prozor, da je mogla dojeti dete, ki so ga ji prinašali iz grada, in pustili so ji prozor za oči, da je mogla zreti za njim, ko so ji ga odnašali.

Slovanska mati je zazidana v temelje Skadra grada. Njeni sinovi hrepene po njej...

Izlet v Egipt.

Popotni in zgodovinsko-kulturni utisi.

Dalje.

Podkapitan se je v tem poslovil in šel v službo z obljubo, da naju ob 8. uri zvečer, ko bo prost, zopet poseti.

Ladija je med tem časom že plula k nizki apulski obali in je zavila v pristanišče Brindisi. Ta luka je zelo važna za italijanski promet na albansko obal in proti grški strani, kajti tu je Jonsko morje skoro najožje. Od tu do v zadnjem času večkrat imenovane Valone se z brzoparnikom rabi jedva 6 ur (s Trsta 22, s Pulja 19). Zato je Brindisi tudi vojno pristanišče in od tu ali od Otranta bodo hodili Italijani snubit Albance in druge

balkanske narode, ki jih je naša diplomacija z milijardami za Italijo kupila in od sebe odgnala.

Brzoparnik ostaja tukaj, da odda pošto in izkrci, ozir. vkrci potnike. Iz Brindisa je lepa železniška zveza z Rimom, ozir. Neapoljem in od tu po železnici v Milan proti Švici, Nemčiji ali Francoski, ali pa iz Neapolja po morju v Cicilijo, Alžir, Tunis, ozir. Marseille-Barcelona i. t. d.

Parnik stoji dve uri. Ta čas porabimo v nakup razglednic in časnikov. Prvikrat imamo priliko opazovati zvitost Italijanov pri odiranju tujcev. Kdor ne zna italijanski, je revež. Ostrižejo ga, kolikor možno in revež si pomagati ne more. Neveljavnega denarja v Italiji kar mrgoli in prepričan si lahko, da ti zamenjajo denar in neveljavni valuti. Jaz sem govoril italijanski, in menda zato mi je pri nakupu iz avstrijske krone dal 50 centimov (pol franka) torej če že ne italijanski, vsaj veljaven in uporaben denar. Nemški potniki so potem kazali denar, ki so ga pri nakupovanju dobili in če rečem, da je bilo jedva tretjino dobrega, se ne bom motil. Deloma so jim zvitih Lahi dali celo denar iz stare papeževe države. Da so Nemci potem 200letno kulturo iz srca kleli, se razume. Nekdo je pravil, da je vedel, da izmenjani novci ni bil nič vreden in to tudi prodajalcu nemški do-povedoval. Pa kaj, oni ga ni razumeli hotel, češ: non capisco tedesco! Ker je bil že skrajni čas vkrcati se na parnik, je moral z nerabnim denarjem oditi. Uboga, pri nas toliko čislana in po nepotrebem govornjeno nemščina! Kako žalostno umre tvoja napihnjena mogočnost že v Trstu in kdaj prej bi že, da ni avstrijskega sistema.

Živio! „Tribuna“ in „Corriere d'Italia“ potrjujejo v svojih uvodnikih vest, ki sem jo čital še kot negotovo prejšnji dan v Trstu, o veliki bolgarski zmagi pri Lile Burgasu. Vsi potniki imajo

rodnemu pravu. Črnogorci uradno zanikajo to vest. Sicer pa je zelo dvomljivo — učenjaki si v tem niso edini — da so Črnogorci grešili proti mednarodnemu pravu, ker niso silili nevtralne tuje ladje za navadne Transporte vojaštva, ampak ladja je morala pomagati pri reševanju moštva, ki se je nahajalo na obstreljevanih parnikih.

Nadalje greše Črnogorci proti mednarodnemu pravu in proti humaniteti (človekoljubnosti) z obstreljevanjem Skaderskega mesta. Zlasti so porušili, oziroma razdejali Črnogorci s topovi poslopje avstrijskega in laškega konzula, nek samostan i. t. d. Zakaj pa konzulu ne zapuste Skadra, saj imajo za to dovoljenje od vlade v Cetinju? Naravnost smešna pa so v naših srcih človekoljubna čustva za tuje Albance, dočim z lastnimi državljani ravnamo dokaj nečlovekoljubno. Pomislimo le na razne nedolžne demonstracije pri nas, pomislimo na tisoče in tisoče stradajočih sodržavljanov, kojih rodbine stradajo že mesece vsled krivde naše diplomacije. Več možate odkritosrčnosti, pa manj neodkrita sentimentalnosti!

Nadalje baje silijo Črnogorci in Srbi v severni Albaniji katoličane in mohamedance, da prestopijo k pravoslavju, okoli Prilepa in Velesa so baje pomorili že do 600 Albancev, ker hočejo zatreti albanski rod. V kolikor so te krvave zgodbe resnične ali izmišljene, se zazdaj ne da dognati. Srbi jih iz Belgrada dementirajo. Zdi se nam pa, da te stvari spadajo pod točko Prochaska št. 2. Tudi temu našemu poštenjaku, ki zdaj konzuluje že v ameriškem Rio de Janeiro, so svoj čas odrezali ta ali oni del telesa, da, celo umorili so ga. Smešna komedija, koje nepoštenosti smo se vsi čudili, je še dobro v spominu. Zdaj je uprizorilo nemško časopisje enako komedijo, ker jo diplomacija potrebuje v svoje čedne namene. Znano je namreč, da bode zastavila Rusija vse sile v ta namen, da ostane Skader Črni gori, če ga zavzame. Te dni so začeli Črnogorci pripravljati z silnim obstreljevanjem Skadra glavni naval na mesto, ki se nikakor ne bo moglo ubraniti. To Avstrija, ki hoče rešiti Skader Albaniji, dobro ve, odtod njena humaniteta, zato toliko vrišča po nemškem časopisju, zato protest na Cetinju in Belgradu. Iz tega vzroka smo poslali zadnje dni tudi dve diviziji naše mornarice v albanske vode, ki naj tam izvrše „pomorske vaje“.

Nastane vprašanje, je-li to potegovanje za Albanijo in to žaljenje Srbov v Črni gori in Srbiji pametno. Po našem mnenju bi bilo bolj pametno, da ustvarimo v Črni gori in Srbiji dobre politične in gospodarske odnose, ki bi obenem blagodejno vplivali na naše razmere v Rusiji, kakor pa da rešujemo Skader za nerodovitno, kulturno in gospodarsko zaostalo Albanijo.

Vojne operacije.

Boj pred Bulairjem in Odrinom miruje. Le pred Skadrom se pripravlja kralj Nikita na glavni naskok in pri Čataldži se vrše večji boji. Iz Sofije se poroča, da je prodirala dne 19. t. m. ena turška divizija z artilerijo proti levemu bolgarskemu krilu, ki pa je bila z velikimi izgubami odbita. Druga turška divizija je korakala proti sredini bolgarske vojske in se približala na 400 korakov bolgarskim okopom. Bolgari so odbili Turke, ki so pustili 500 mrtvih in ranjenih na bojišču. Proti večeru je poskusilo 6 turških bataljonov napasti skrajno levo krilo bolgarsko, toda bili so odbiti. Ker so bili Turki dne 18. t. m. na bolgarskem desnem krilu hudo tepeni — boja se je udeležilo pet turških divizij —, niso tukaj poskusili Turki dne 19. t. m. prodirati. Turki se po svoji stari navadi v svojih poročilih bahajo z uspehi, ki so jih dosegli v teh zadnjih bojih.

Državni zbori.

Tržaški deželni zbor je sklican za 27. marca. Kranjski deželni zbor bo sklican še le na jesen, ker klerikalci upajo, da se do ta čas na podlagi

snov za pogovor in tudi jaz hitim sporočiti veselo novico dražestni znanki v salon. Družbo ji dela njena sorodnica z lepo deklico kakih 6—7 let, ki jo pelje seboj v Egipt. To je Elvira!

Znanstvo je hitro narejeno brez vseh ceremonij in formalnosti našega germanskega sistema. Govor je nanesel na moj izlet in prvi moj cicerone v spoznavanju Egipta sta bili rojakinji Slovenki. Prišedši v mladih letih iz goriške okolice v deželo Faraonov, sta si s pridnostjo prihranili ne le precej denarja, temveč se tudi omožili v novi domovini. Poznanje italijanščine in pomankanje evropskih nevest, zlasti pa pridnost in snažnost naših deklet, so jima naklonile dobra moža rodem Italijana. Soprog prve znanke ge. Srečke je tehnični uradnik pri velikih napravah za namakanje Egipta, druge pa časnikar, dopisovalec francoskih, angleških, italijanskih in arabskih listov. Oba živita v tako ugodnih materialnih razmerah, da ste njiju soprogji mogli letos radi bolehnosti par mesecev preživeti v Karlovih Varih. Egiptovska vročina, morda tudi pretežno delo v mladosti, je povzročilo pri obeh, zlasti pa pri časnikarjevi soprogji, hudo živčno bolezen, radi česar so jima zdravniki nujno nasvetovali Karlove Vane, ki so po mnenju ondotnih zdravnikov menda splošno sredstvo proti vsem

malega finančnega načrta sanirajo slabe deželne finance, s čemur bi se vsaj nekoliko zamašile velike vrzeli v deželni proračunu. V Galiciji se je dosegel v zadevi volilne reforme sporazum med Poljaki in Rusi. Ker je ta sporazum odločilen tudi za uspešno delovanje državnega zbora, se ta skliče še le koncem aprila, da do tega časa reši gališki deželni zbor najnujnejše posle.

Hrvatska.

Zborovali bodo pravaši 27. in 28. v Ljubljani. Dne 27. se udeležijo posvetovanja le člani strankinega vodstva, 28. pa vsi pravaški poslanci iz Hrvatske, Bosne, Dalmacije in Istre, katerim se pridružijo tudi poslanci S. L. S. Posvetovali bodo se, kako da je odpraviti neznosne razmere v Hrvatski, govorilo se bode tudi o posledicah balkanske vojske za Jugoslovane, protestiralo se bode baje proti Rauchovi stranki, ki naj se ustanovi s pomočjo nekaterih pravaških poslancev.

Francija.

Ministerski predsednik Brind je demisioniral, ker je senat zavzel njegovo volilno reformo, ki zahteva proporcionalno zastopstvo tako, da bi imele tudi manjšine svoje zastopnike. Temu nasprotujejo radikalci in radikalni socialisti na čelu jim znani Clemenceau. Novo vlado najbrže sestavi dozdani vojni minister Barthou.

Rusija.

Poljski listi poročajo, da v varšavskem in kijeviskem vojaškem okrožju ruska vlada ni odpuščala niti enega rezervista. Poljski rezervisti niso dobili niti dopusta za velikonočne praznike.

Narodno-gospodarstvo.

Osebna dohodnina.

Zadnji zvezek „Mitteilungen des Finanzministeriums“ podava razvoj osebne dohodnine do leta 1911. V letu 1898. je plačalo osebno dohodnino 711.512 oseb, v letu 1911 pa 1.404.103 osebe. Ako prištevamo plačujočim tudi njihove rodbine, dobimo število prebivalstva, ki je obdačena. V letu 1898. je bilo 7.29 odstotkov, v letu 1911 14.96 odstotkov prebivalstva obdačenega. Skupno premoženje obdačenih je znašalo l. 1898 2673.8 milijonov, l. 1911 5382.3 milijone kron. Dohodki, ki so obdačeni, so se sestavljali iz:

	l. 1898	l. 1911
	milj. K v %	milj. K v %
Zemljiško posestvo . . .	221.3 8.28	372.7 6.93
Hišno posestvo . . .	277.3 10.37	494.7 9.19
Samostna podjetja . . .	767.8 28.72	1563.6 29.95
Službeni prejemki . . .	917.0 34.29	2203.0 40.93
Denarno premoženje . . .	432.0 16.16	656.0 12.19
Drugi dohodki . . .	58.4 2.18	92.2 1.71
	711.512 100.00	1.404.703 110.00

Iz razpredelnice se vidi, da je največ davka iz službenih dohodkov, to se pravi tam, kjer ni mogoče prikriti kak dohodek.

Na davčne stopnje se razdele obdačenci sledeče:

Pri dohodkih od kron	v l. 1898	števílo v %	v l. 1911.	števílo v %
1.200— 1.800 . . .	348.586	48.99	644.103	45.86
1.800— 3.600 . . .	338.257	33.49	500.113	35.60
3.600— 7.200 . . .	84.706	11.91	177.127	12.61
7.200— 12.000 . . .	22.089	3.11	46.938	3.34
12.000— 40.000 . . .	14.758	2.06	30.210	2.15
40.000—200.000 . . .	2.861	0.40	5.647	0.40
Več kot 200.000 . . .	255	0.04	565	0.04

Avstrijski import in eksport v balkanske dežele. Leta 1912. je izvozila Avstrija na Balkan, in sicer v:

bolezni; odkoder pa tudi ne prihajati ozdravljeni nazaj. Ker časnikarjeva gospa nima otrok, je vzela seboj hčerko svojega sorodnika, Elvirico, in jo obdrži v Egiptu.

Prva moja znanka mi je z navdušenjem pripovedovala, da jo je krstil Simon Gregorčič, kojega pesmi zna skoro vse na pamet. Žal ji je, da so Slovenci in Slovenke v novi domovini tako razkropljeni, da se večinoma niti ne poznajo. Vendar narodnosti ne izgube in ne zataje, ker v Egiptu narodnega fanatizma ne poznajo. Njen soprog, rodom Padovan, je bil ž. njo že večkrat v Gorici in se hoče v pokoju tudi tam naseliti. Radi narodnosti ni med njima nikakega nesporazumljenja. Njen sinko, ki živi, ker mu tropična egiptovska vročina škoduje, je par let v materini domači vasi, je pozabil italijansko in je celo vroč nasprotnik Italijanov, kakor vsi tamošnji prebivalci. Tudi Elvirin oče je pustil hčerko le pod tem pogojem v Aleksandrijo, da poseča tamošnjo slovensko šolo. Obe moji znanki prideta večkrat domov, prva celo vsako leto, že radi sina. Poročeni pa sta obe — civilno.

Dalje.

Bulgarijo za	K 27,854.500
Grško	13,021.700
Črnogoro	2,208.000
Srbijo	31,498.900
Rumunsko	104,137.400
Turško	106,431.90

Skupaj . . . . . K 284,149.400

Uvozilo pa se je iz Balkana na Avstro-Ogrsko iz:	
Bulgarije za	K 10,432.000
Grške	16,572,800
Črne gore	958.590
Srbije	10,473.600
Rumunske	65,645.600
Turške	50,665.600

Skupaj za . . . . . K 154,748.180

Na tedenski semenj v Kranju, dne 17. marca 1913 se je prignalo: 115 glav domače govede, — glav bosanske govede, — glav hrvaške govede, 5 telet, 14 prešičev. — Od prignane živine je bilo za mesarja: 80 glav domače govede, — glav bosanske govede, 14 prešičev. — Cena od 1 kg žive teže 90 v za pitane vole, 84—96 v za srednje pitane vole, 78—80 v za nič pitane vole, — v za bosansko (hrvaško) goved, K 1.08 za teleta, K 1.22 za prešiče pitane, — za prešiče za rejo.

Tržne cene

na tedenskem semnju v Kranju, dne 17. marca 1913:

Pšenica 100 kg	K 23.—
Rž	22.—
Ječmen	20.—
Oves	21.—
Koruza stara	21.80
Koruza nova	18.50
Ajda	24.—
Proso	21.—
Deteljno seme	170.180
Fižol ribničan	27.—
Fižol koks	30.—
Grah	48.—
Leča	48.—
Pšeno	30.—
Ješprenj	28.—
Krompir	6.20
Mleko 1 l	—20
Surovo maslo 1 kg	3.50
Maslo	3.—
Govedina I.	1.80
Govedina II.	1.72
Teletna I.	2.—
Teletna II.	1.80
Svinjina I.	2.—
Svinjina II.	1.80
Prekajena svinjina I. 1 kg	2.20
Prekajena svinjina II. 1	2.—
Slanina I.	2.—
Slanina II.	1.70
Jajca 7 kom.	—40

DOPISI.

Izpod Grintovca. Stolčki županov se tresejo. Kakor je znano, se razdeli šenčurška županija v dve občini. To je Šenčur in Velesovo in bodo v kratkem tozadevne volitve. Klerikalci, ozir. duhovniki in njih podrepani so že na delu, da bi preprečili dostop naprednjaku na eni ali drugi županov stolček. To pa ne bo šlo tako gladko, kakor si misli klerikalna vojska. Nezmožnost sedanjega župana v Šenčurju, se je pokazala že pri zadnjih občinskih volitvah. Ker je to pošten mož klerikalnega kalibra, mu stoji tudi župnik v zadregi z odprtimi rokami na razpolago. Ali bomo tega župana zopet volili? — Drugi stolček novo kreiranega župana v Velesovem se tudi trese. Župnik že ima kandidata, sicer poštenega kmeta ali v izobrazbi nepopisno skromnega, ki baje ne zna niti svojega imena podpisati. Takí možje se pustijo preslepiti, češ, saj so mi gospod obljubili, da mi bodo pomagali iz eventualnih zadreg. „Kaj ne, Mana, župan naj bom, če ne družega, je saj ime.“ Tak mož, oziroma župan, pa ugaja le duhovščini, nikakor pa ne občanom, ki nosijo občinska bremena. Danes kmet, ki nima pojma o državnih, deželnih in občinskih zakonih, jutri pa bodi politični uradnik brez glave. V naših vaseh se dobijo sposobnejši možje, za ta odgovorni posel, ki niso odvisni od duhovnikov, ali takih se boje klerikalci, ker so baje „prekumšni“. Ali mora ravno duhovnik prej čitati došli dopis kakor pa župan, ker brati ne zna. Neki hudomušnik se je pri kozarcu vina izrazil nekako takole: „Možje, klerikalna nadvlada je dosegla popolnoma vrhunec. Naši kranjski dušni pastirji in pastirčki so prevzeli že vse poslovne posle, načelniki, predsedniki, blagajniki, tajniki in Bog si ga vedi kakšni funkcionarji so še, samo nekaj še niso dosegli, namreč da bi bil župnik župan in blagajnik, kaplan tajnik, cerkvena ključarja obč. svetnika, organist policaj, mežnar obč. eksekutar in agitator.“ To pa ne gre in tudi ne bo šlo, kajti pri prihodnih obč. volitvah naj se naredi križ čez take samoglavce in voli naj se mož, ki je sposoben in v katerega imajo občani zaupanje. Podgorjanci.

Predoslje. Ni jo menda daleč naokoli občine, ki bi se odlikovala po svojih posebnostih tako, kakor naša. Ne le, da smo najzvestejši pripadniki vsegamogočne S. L. S., imamo tudi občinske može, ki nimajo pojma o svojih pravicah in dolžnostih. Ker se na katoliški podlagi pri nas popije neznanška množina žganja, so sklenili občinski može pri seji, da se žganje od sedaj naprej ob nedeljah in praznikih ne sme več prodajati, da se zabranijo vedni poboji in samomori. Ta svoj sklep, kateremu je kumoval tudi naš velemožni deželni poslanec, so razglasili pred cerkvijo, ne meneč se za to, da ti možakarji sploh niso upravičeni, izdati take prepovedi. Prepoved sama na sebi bi bila seveda za naše razmere prav umestna, če bi jo izdala v to poklicana oblast, tako pa je brez pomena, ker se s to prepovedjo hoče nagajati samo nekaterim gostilničarjem, drugi pa bodo, kakor dosedaj, nemočno točili žganje tudi takrat, kadar je to od obrtne oblasti prepovedano. Vsaj je znano, da se nikjer ne potoči v sobotah in nedeljah toliko žganja, kakor v katoliški „oštariji“ pri Podlesniku na Kokrici. Za to gostilno sploh ni nobenih zakonov, ker je lastnik hiše prava katoliška korenina, ki nima niti pravice za gostilno, pa se v njej vendar popiva, dokler kdo hoče in se toči žganje v vsakem času. Čudimo se le, da tu ne poseže vmes obrtna oblast, ki je nasproti drugim zemljanom zelo stroga in natančna.

Iz Mavčič. (Našega župana krščanska ljubezen.) Pretečene dni prišel je neki občan do našega župana s prošnjo, da bi mu župan blagovolil podkrepiti neko potrdilo s svojim podpisom in občinskim pečatom, ki se je glasilo: N. N. iz N. ima štiri male otroke v starosti 6, 5, 5 $\frac{1}{2}$ let in 15 mesecev. Preživljati mora tudi 78 let staro mater, ki je že leto dni bolana. Premoženja ima toliko kron. — Razmere tega prosilca so našemu županu natančno znane in tudi vsebina zahtevanega potrdila odgovarja polni resnici; ampak s prosilcem nista na dobrem, in brihtna glava županova jo hitro pogrunta; češ, sedaj si mi prišel v pest! — Ko župan prečita prosilčev spis, katerega mu je prinesel v potrjenje, pravi prosilcu, da mu tega ne more potrditi, ker ne ve, ali odgovarja v spisu navedena vrednost resnici in reče prosilcu, da mu mora to dokazati z dokazili. Prosilec, ne bodi len, se odpravi hitrih nog na oddaljeni svoj dom in prinese županu kupne pogodbe od svojega posestva, da zadosti županovi želji. — Vsestranska pravičnost in odgovornost našega župana, ki je pred nekaj časom potrdil neko učno spričevalo, datirano iz leta 1910., ko še ni bil župan, pa zahteva od prosilca še izpisek župnega urada o starosti otrok! Prosilec, postavljen pod kap, vzame svoj potni les in se napoti v eno uro oddaljeni župni urad po dokazilo o starosti svojih otrok, v nadi, da dobi isto potrdilo, katero nujno potrebuje in še isto prinese županu. Pa mislite, ljudje božji, da je bila vsestranska klerikalna možatost in odgovornost našega župana s tem zadostena, — ne, ni bila in zabrusil je mogočne besede prosilcu v obraz, da hoče vprašati pri c. kr. okr. glavarstvu, če se on kot župan more k temu prisiliti, da bi to potrdil, kar odgovarja resnici in pravici. — Naše mnenje je, da bi storil dotičnik najumestnejši korak, za tako paševanje, da bi izročil zadevo kakemu advokatu, ker mu je župan prej obljubil spis potrditi, če mu doprinese dokazila. — Svetujemo našemu županu, naj v prihodnje bolj možato postopa, kakor se spodobi za župana in naj mnenje svoje žene, ki mu je prilično rekla, da naj pusti županstvo, ker ni za župana, ne izpodbija z razbijanjem in na tla metanjem skled in loncev, ker ona je gotovo zadela pravo.

DNEVNE VESTI.

Teorija in praksa. Zadnje tedne se „Gorenjec“ kar cedi same ljubezni do kranjskih obrtnikov in ta nesebična ljubezen mu je seveda tudi narekovala one neokusne napade na kranjski občinski odbor, v katerih brez navedbe kakega dejstva, poje na dolgo in široko eno in isto pesem o nerazumevanju mestnega zastopa za potrebe obrtniškega stanu. Na naš opetovani poziv, da naj „Gorenjec“ člankar vendar pouči mestno upravo o njenih dolžnostih napram obrtnikom, se je „Gorenjec“ obrtnik skrtil za kup premletih ter pregretilih fraz in goni naprej svojo staro „vižo“ na obrabljeni lajni. Morda bomo imeli danes več sreče in nam bo klerikalni „Gorenjec“, ki kar gori za obrtniški stan, prihodnjič pojasnil nastopno zadevo. Z izrednimi žrtvami ljubljanske občine se je v Ljubljani ustanovila državna strokovna obrtna šola. Zavod ima mnogovrstne oddelke za različne obrtne stroke in je izmed največjih v monarhiji. Pri vseh večjih podjetjih na slovenskih tleh zavzemajo sedaj vsa boljša mesta le tujci, ker ni na razpolago domačih izvežbanih moči. Iz nove obrtne šole bodo pola-

goma izšli strokovno izobraženi domačini, ki bodo zlahka prišli do dobrega kruha, doma in drugod. Na obrtni šoli se pa poleg rednega pouka prirejajo še kurzi, pri katerih se tudi pomočniki in samostojni obrtniki izpopolnjujejo v svoji stroki, kar je gotovo dalekosežnega pomena za razvoj obrtniškega stanu. Državna obrtna šola je ena najvažnejših pridobitev za slovenski narod in bo mnogo pripomogla v to, da se gospodarsko dvignemo. To čutijo tudi Nemci, ki se z vsilo zaganjajo v novi zavod in ga imenujejo „Jugoslovansko trdnjavo na Kranjskem“. Človek bi tedaj mislil, da bodo vsi poklicani faktorji v deželi kar tekmovali med seboj, da zasigurajo obstoj tako važne postojanke. Toda, glej čudo! Ko je ljubljanska občina prosila deželo za prispevek k ustanovnim in vzdrževalnim stroškom državne strokovne obrtne šole, je deželni odbor, oni činitelj, kateremu bi moralo biti največ ležeče na zboljšanju žalostnih gospodarskih razmer v deželi — zadržnil deželni možnjček! Klerikalci v Kranju zahtevajo za razvoj obrtniškega stanu nemogoče stvari od male občine, ki nima na razpolago gmotnih sredstev in kateri je odkazan preomejen, delokrog, da bi mogla v tem pogledu storiti kaj uspešnega — klerikalni deželni odbor v Ljubljani, ki kar siplje denar za brezpomembne vaške stezice in zabija milijone v električne centrale, pa nima ficka za strokovno obrtno šolo, ki pomenja velikanski preobrat k zboljšanju na polju slovenskega obrtništva! Mogoče, mogoče pravimo, nam „Gorenjec“ obrtnik razvozlja to protislovje v naziranju kranjskih in ljubljanskih klerikalcev v prihodnji številki svojega glasila.

Razmeram v Okr. bolniški blagajni v Kranju je posvetil „Gorenjec“ kar šest dolgovoznih člankov. Ker se nam ni zdelo več vredno odgovarjati tem prismodarjam, smo že zadnjič izjavili, da končujemo polemiko o bolniških blagajnah. Da pa „Gorenjecem“ člankarju ne bo predolgčas, mu prav toplo priporočamo kot čtivo za velikonočne praznike uradno pojasnilo načelnštva Okrajne bolniške blagajne v današnji „Savi“. Dober tek!

Slovenski sokolski zlet — propovedan. Kranjska deželna vlada je za mesec avgust t. l. določeni vsesokolski zlet prepovedala in je svojo prepoved utemeljila s frazo, ki se da pri vsaki šikanji vporabiti, namreč z oziri na javni red in mir. Seveda je ta utemeljitev bosa in za lase privlečena, kajti javni mir in red se na sokolskih prireditvah ni še nikdar kalil. Sokoli skrbe pri takih prilikah sami za red in mir bolje in skrbneje, ter z večjo avtoriteto, kakor pa varnostni organi. Pretveza, pod katero je vlada izlet prepovedala, je docela neutemeljena in morajo za to prepovedjo tičati drugi nagibi. Ali se je vlada ustrašila mogoče srbskih in bolgarskih Sokolov, ki so se nameravali udeležiti zleta? No, teh ne bo mnogo, ker sedaj divja v teh pokrajinah še vedno vojna in ljudje, či so toliko časa pod orožjem, bodo imeli gotovo druge potrebe, nego hoditi na izlete. Sicer pa so bili srbski in bolgarski Sokoli tudi na lanskem sokolskem zletu v Pragi in staroslavna Avstrija radi tega še vedno obstoja. Sokolstvo je vendar nepolitična organizacija in za kake politične manifestacije ni na sokolskih prireditvah ne časa, ne prilike. Ne moremo si torej misliti drugega, kakor da je povod za prepoved sistem, ki vlada sedaj v deželi in ki ima namen, ubiti vse kar je na Kranjskem narodnega in naprednega. Ako je ta sistem tudi upravičen, je drugo vprašanje, kajti vsaka sila rodi odpor. Radi te prepovedi je zavladalo velikansko ogorčenje ne le samo v Ljubljani, ampak po celi deželi. Tudi materijalna škoda bo velikanska. Zleta bi se udeležilo gotovo nad 50.000 tujcev in zlasti veliko Čehov je bilo namenjenih na ta izlet. Po sokolskih dneh bi se vsi ti tujci razkropili po deželi, zlasti po Gorenjski, kar bi gotovo le koristilo tujskemu prometu in bi zlasti prišlo v prid našemu Bledu.

Predsedstvo sokolske zveze je proti odloku c. k. dež. predsedništva, glasom katerega se nam naš zlet prepoveduje, vložilo pritožbo na c. kr. ministerstvo za notranje zadeve, poleg tega je istotam zvezni podstarosta brat dr. O. Rybač že osebno intervenciral. Zvezno predsedstvo storilo je vse, kar se sploh v tem slučaju storiti da. Zletne predpriprave vrše se naprej. Bratje naprej na delo! Na zdar!

Sokolsko akademijo v proslavo 50 letnice obstanka slovenskega Sokolstva, priredi Gorenjska sokolska župa, dne 6. aprila ob 4. uri popoldne v prostorih Sokola v Kranju. — Vspored bode obsegal: nagovor br. župnega staroste Matija Marinčka, scena „Pomladne moči“ od Domorazeka, deklamacija A. Aškerca pesmi „Pozdrav Sokolom“, solotočke na glasovirju in samospěvu, pevskega zbora Narodne čitalnice in godbe slav. požarne brambe v Kranju. — Telovadni nastopi in skupine. — Sodelujejo pri koncertu bratski tamburaški odseki Sokola v Borovljah, na Bledu in Jesenicah. — Natančni program objavimo v prihodnji številki; opozarjamo pa že danes na podlistek v prihodnji številki. — Bratje in sestre, rojaki slovenski in slovenske žene, udeležite se polnoštevilno sokolske akademije, da tako pokažete in dvignete misel sokolsko, ki nas edina popelje na prosti zrak. Na pot tedaj: Za narod svoj, pravico in resnico!

Račun mestne občine v Kranju za leto 1912. Dohodki: Obligacije K 410'20. Posestva: mestna hiša K 400, zemljišča K 590'20, vojašnica K 504'—, klavnica K 5263'79, Pungerski stolp K 146'39, hišica v Gaštelju K 105'—, Pravice: tržnina in sejmarija K 2752'—, ribištvo in lov K 424, 40% naklada na direktne davke K 20.640'28, 30% naklada na užitnino K 5155'14, naklada na pivo K 1840'—, Pasji davek se je prepustil za leto 1912 ubožnemu zakladu. Pristojbine: ženitovanijske zglasnice 110 K 35 v, za ogledovanje živine in živinske potne liste K 490'78, mrljiška oglednina K 68, različne pristojbine K 184'73. Mestno kopališče K 110'30. Vodovod K 17.848'29. Razni dohodki K 637'41. Stanje blagajne dne 1. januarja 1912 K 6533'60. Tedaj je skupaj dohodkov K 64.214'46. Izdatki v l. 1912 so bili sledeči: Davki K 570'26, zavarovanja mestnih poslopj K 85'60. Popravljanja: mestne hiše K 94'28, vojašnice K 47'90, vzdrževanje klavniškega poslopja in drugi stroški K 2427'86, pungerski stolp K 7'60, shrambe gasilnega orodja K 7'60, shrambe za tehnično K 8'83, naprave na živinskem trgu K 18'80, stvarne potrebščine za ljudsko šolo 3253 K, 80 v., vzdrževanje V. razreda dekljiške ljudske šole K 400'—, za obrtno nadaljevalno šolo K 600'—, vzdrževanje gimnazijskega poslopja, obresti in amortizacija posojila K 10.372'05, plače mestnim uslužbencem K 12.290'66, potrebščine za pisarno K 480'79, razsvetljava mesta K 1042'72, ceste, trgi stopnice in vodotoki K 4080'66, popravljanje strehe nad vodnim kolesom in pokrivanje starih vodnjakov K 62'90, za novi vodovod K 6086'66, mestno kopališče K 42'20. Razni stroški: Druginjske doklade učiteljem K 580, podpora visokošolcem na Dunaju, v Pragi, Gradcu in Radogoj v Ljubljani K 200, podpora ljudski knjižnici v Kranju K 250, podpora godbi požarne brambe K 500, podpora Glasbeni matici v Kranju K 600, podpora družbi sv. Nikolaja K 30, prispevek Ciril-Metodovi družbi K 200, prispevek olepševalnemu društvu v Kranju K 400, prispevek za premiranje konj K 50, prispevek balkanskemu rdečemu križu K 100, za novoletno darilo vojakom na državnih mejah K 100, podpora pogorelcem v Tomačevem in Senčurju K 150, razne podpore K 58'05, sekanje in napravljanje drv ter voznja K 468'34, odgonski stroški K 123'44, stroški za blagotvorne voznje K 168'30, stroški ribarske pravde K 59'70, ribarskemu odboru v Ljubljani K 16'35, odškodnina za ribištvo v Nemiljšici K 104, za ribolov Gassnerju K 6'79, vojaška nastanitve in pripraga K 81'21, vzdrževanje bika K 50, konjač K 21'70, trebljenje pašnikov K 32'80, mestne mape K 61'03, za regulacijski načrt inženirju Stembov K 500, nagrada tajniku Beseljaku K 100, za stanovanje nadstražniku K 60, drugi razni stroški K 333'22. Električna razsvetljava mosta in pota na kolodvor: za napeljavo, oziroma napravo tvrdki Union K 4186'30, za nadzorovanje dela K 105, za razsvetljava Mariji Mayr K 390, razni drugi stroški K 198'14. Svota izdatkov je K 52.465'54. Stanje blagajnice dne 31. decembra l. 1912 K. 11.748'92. Račun ubožnega zaklada mestne občine v Kranju za leto 1912. Dohodki: Prebitok iz leta 1911 K 232'13, razna darila K 320'—, kazni K 565'—, licence in produkcije K 217'—, ubožni odstotek od dražb K 26'54, pasji davek K 310'50, obresti papirne in srebrne rente K 1345'—, obresti od hranilnih vlog K 1036'80, realizovane hranilne vloge K 82'34, obresti ustanove Gabr. Scaria K 40, volilo Angele Kuralt K 200, najemščina Pretnerjeve njive K 58'60, najemščina od prostorov za vojaški nabor K 24, za nastanitve vojakov K 1'—, najemščina za stanovanje in vrt K 260'—, Skupaj 4718 K 91 vin. Izdatki: Davek K 83'87, zavarovalnina K 23'85, naloženo na hranilno knjižico K 350'—, pogrebni stroški K 96'—, popravila v sirotišnici, naprava vodovoda in razni računi K 507'70, podpore vnanjim ubožcem K 219'70, podpore tukajšnjim ubožcem K 2307'—, za drva K 100'—, za oskrbo zapuščenih otrok K 565'—, oskrba v hiralnici in drugi stroški za Ivana Rescha K 293'50, blagotvorne voznje 5'16, poštnina K 5'09. Skupna svota izdatkov je K 4556'87, torej prebitka koncem leta 1912 K 162'04.

† **Mihael Pučnik.** — Mrtev je mož! — Vsak kranjski občan ga je dobro poznal — starčka, ki je še vzlic starostni odrevenelosti in hiravosti do zadnjih življenjskih dnij prestopal kranjske ulice.

Močna njegova narava ga je branila 95. let dolgo pred smrtjo, pa ga je le premagala starostna oslabelost in legel je v posteljo, kjer je mirno in udano izdihnil dne 16. t. m. svojo blago dušo. — Pokojnik se je rodil 15. sept. 1818. v Spodnji Ločnici pri Slovenski Bistrici kot sin kmetskih starišev. Kot mlajši ni mogel ostati pri domu. Nek krojač v sosedni vasi ga je vzel v uk; ko se je izučil, vzel je v roko potno palico ter se podal po svetu. V vsakem kraju je služil malo časa, dokler ni običal 4 leta na Dunaju. Tu se je pri raznih mojstrih temeljito lizučil. Hrepenenje po rodnih krajih ga je premagalo in vrnil se je ter nastanil v Ljubljani. Leta 1844. ga najdemo kot poslovodjo pri tvrdki krojačeve udove Marije Ullrich v Kranju, katero je prav kmalo poročil. Z neumorno delavnostjo in v tujini pridobljeno strokovno izurjenostjo je dvignil tvrdko do ugleda, kakor ga uživa še danes. — Mihael Pučnik je bil vedno — tudi kot čestit starček — vesel in prijeten družabnik. Kot tak je živel v ožjem stiku z našim Francetom Prešernom z domačimi poseti in pa v družbi v gostilni pri „Stari pošti“. Pokojni je znal še v zadnjih letih mnogo zanimivega povedati o našem prvem pesniku; zadnji je bil v Kranju, ki je nekaj občeval s Prešernom, kakor je bil tudi zadnji izmed članov „Nacionalne garde“, o kateri je znal tudi marsikaj zanimivega povedati. Rad se je spominjal v pogovoru svojih davnih mladih let, svojih potovanj in dogodkov moških let. Dočakal je v svojih potomcih 11 pravnukov. — Vam Kranjcem in vsem, ki so ga poznali, pa ostane častljivi starček v živem spominu. — Lahka naj mu bode zemljica!

Skader v jugoslovanski zgodovini je bil slavov predavanja, ki ga je imel preteklo nedeljo zvečer g. dr. Ilešič v prostorih „Narodne čitalnice“, iz katerega prinašamo v današnji številki kratek posnetek. Veleaktualen tema za današnje čase ter med kranjskim občinstvom tako dobro poznan in priljubljen govornik, sta privabila toliko odličnega meščanstva v dvorano, da je bila napolnjena do zadnjega kotička. Buren aplavz ki je sledil poldruugo uro trajajočem izvajanjem predavatelja, je bil dokaz, da je odbor ustregel cenj. poslušalcem pridobivši g. dr. Ilešiča za to predavanje, kateremu je vse sledilo z napeto pozornostjo. Slišati je bilo vseobče željo, da bi dal gosp. doktor Ilešič čimprej zopet občinstvu s svojo izkreno besedo duševnega razvedrila.

Telovadni nastop tukajšnjega Sokola je privabil minulo soboto izredno mnogo občinstva. Med drugimi smo z veseljem opazili g. dež. poslanca Ciril Pirca in g. župana Ferd. Polaka. V velikem številu je posejelo ta nastop tudi dijaštvo, da je tako izpolnilo prostor, kjer vedno pogrešamo pri vseh sličnih prilikah kranjsko mlajšo generacijo. Splošna sodba občinstva o nastopu je jako ugodna. Takoj početkom osvojile so si srca občinstva telovadke, ki so pod vodstvom sestre Hani Sajovičeve nastopile z vajami s kiji. Pri orodni telovadbi članstva, ki je nastopilo v treh vrstah, je odnesla največ hvale prva vrsta, kar je pač umljivo. Z navdušeno akklamacijo spremljalo je občinstvo posamezne vaje na drogu in bradlji. Vendar je pa okoli vsakega opazovalca lahko opazilo, da je tudi med mlajšimi telovadci druge in tretje vrste še marsikaka dobra moč. Orodno telovadbo je zaključila prva vrsta s skokom čez mizo, vajo, katera se pri nas redko vidi. Ni še odkorakal zadnji telovadec, ko so nastopile zopet telovadke k prostimi vajami za Ljubljano. Vaje so sestavljene nad vse težko iz raznih gibov, tako da človek ne ve, gleda li telovadbo ali lahen balet. Oko pa ima izreden užitek nad to gracijoznostjo in elegantnostjo kretenj. Jako hvalevredno je bilo to pot izvajanja članskih prostih vaj, ki jih je delalo 14 bratov. Pri malem številu telovadcev stopijo podrobno bolj v ospredje, kot pri masi, a tudi v tem oziru se je slišala zgolj pohvalna kritika. Največ priznanja pa so želi telovadci za končno skupino, na bradlji, ki je bila sestavljena iz 20 telovadcev! S tem nastopom upamo, da ni pridobil Sokol zgolj gmotno — denarni uspeh je bil jako zadovoljiv — ampak tudi, kar bi bilo še bolj želiti, na simpatijah vseh onih, ki so se udeležili tega nastopa.

Vojaški nabori. V kranjskem političnem okraju so se končali letošnji vojaški nabori dne 5. sušca v Škofji Loki. Ta dan je prišlo k naboru 189 mladencev, od katerih je bilo potrjenih 44. V celem okraju je prišlo k letošnjemu naboru 823 mladencev, med katerimi so jih vzeli k vojakom 211. Letošnji nabor se je vršil precej mirno in se mora priznati, da se splošno naborniki niso obnašali tako neotesano kakor prejšna leta. Seveda so se tudi letos našli posamezni naborniki, ki so na vsak način hoteli pokazati svojo posebno omiko, toda teh se ne more prištevati k celoti.

Selca. Tukajšnjemu nadučitelju g. Josipu Jegliču je deželni šolski svet dovolil radi boleznih dopust do meseca majnika. Kdo gdo ga bode nadomestoval, nam še ni znano. — Naši fantje so se pri vojaškem naboru prav dobro držali. V Škofji Loki pripovedujejo, da so bili naši edini, ki so prišli z noži oklani k naboru. Na predvečer k naboru so dejansko poskusili kako se vrši „vojska“; nekaj prav vnetih „marinarjev“ je pričakalo v zasedi druge fante in so jih z noži prav pošteno namlatili kakor se to spodobi na katoliški podlagi. Nekaj teh junakov so var-

nostni organi pridržali takoj v Škofji Loki v prostorih okrajnega sodišča, koliko pa jih je bilo pri tepežu, bode pokazala preiskava. Dokler nismo imeli v naši dolini različnih Marijinih družb in izobraževalnih društev ter ni hodil semkaj oznanjevat novega evangelija, da je treba liberalce pometati v grapo, zmešani modrijani dr. Janez Evangelist Krek, se v naši dolini kaj takega ni pripetilo. Kakor pa kaže, padajo katoliška vzgoja in dr. Krekovi nauki na redovitna tla in če bode enkrat naša lepa dolina zaslovala po širnem svetu in sodnijskih dvoranah radi surovosti, se bomo imeli zahvaliti edinole najnovejšim naukam voditeljev naše propale S. L. S.

Društvo „Vrtnarska šola“ ima svoj redni občni zbor dne 6. malega travna v Kamniku v kavarni Vanossi ob 3. uri popoldne.

Kranjski Nemci so začeli izdajati svoj list v — slovenskem jeziku. Ta list se imenuje „Domačin“. Kranjski Nemci najbrže mislijo, da bodo s tem „Domačinom“ delali na Kranjskem tako zgago, kakor njihovi ptujski somišljeniki s „Štarcem“. Radovedni smo le, na kakšen način bodo Nemci spravili v soglasje svojega „Domačina“ s svojim „Grazer Tagblattom“.

Zopetna preložitve roka za oddajo napovedi v svrhu priredbe osebne dohodnine in rentnine za leto 1913. Z ozirom na razglase kranjskega c. kr. finančnega ravnateljstva z dne 1. decembra 1912 št. A. I. 4223, z dne 28. decembra 1912 št. 2052/Praes. in z dne 17. februarja 1913 številka 48/3/Praes. priobčene v uradnem delu „Laibacher Zeitung“, se naznanja, da je c. kr. finančno ministstvo z odlokom z dne 14. marca 1913 št. 18080 rok za oddajo napovedi v svrhu priredbe osebne dohodnine in rentnine za leto 1913 vnovič do dne 31. maja 1913 podaljšalo.

Iz Spodnje Kokre. Aleš Vovnik namerava zgraditi mlin, oziroma vodno napravo z mlinskim jarkom in vodnim kolesom ob potoku Čemšenik. Tozadevna obravnava se bo vršila dne 8. aprila 1913 ob 10. uri dopoldne.

*Vsem cenjenim naročnikom
in dopisnikom
vesele piruhe!*

Uredništvo in upravnništvo.

Št. 101 Okrajna bolniška blagajna v Kranju. Uradno pojasnilo.

Že s tuuradno izjavo od 22. februarja 1913. št. 66 pojasnila je podpisana Okrajna bolniška blagajna v Kranju slučaj člana Matija Trpina, o katerem tukajšnji list „Gornjec“ še vedno trdi, da se mu je godila krivica.

V tej zndevi vložila je pritožbo na c. kr. okrajno glavarstvo v Kranju tudi „Jugoslovanska strokovna zveza v Ljubljani“, katere član je Matija Trpin. C. kr. okrajno glavarstvo v Kranju je to zadevo preiskalo in izdalo naslednjo rabsodbo:

Št. 7292.

Jugoslovanski strokovni zvezi v Ljubljani.

Na vložene pritožbe z dne 22. in 24. februarja t. l. proti Okrajni bolniški blagajni v Kranju, češ da je v zadevi izplačevanja bolniških podpor svojemu članu Matiji Trpinu, strojarju pri tvrdki Karol Pollak v Ljubljani, nepravilno postopala, se je c. kr. okrajno glavarstvo po vpogledu v spise o v naslednjem navedenih dejstvih, katere je tudi dne 17. m. m. tozadevno tuuradno zaslišana Marija Trpin, soproga imenovanega, v polnem obseku potrdila, prepričalo:

M. Trpin se je javil bolnim dne 16. novembra 1912. in ga je načelništvo vsled odredbe g. blagajničnega zdravnika nakazalo z dopisom od istega dne št. 480 v deželno bolnico v Ljubljano, kjer je vstopil v oskrbovanje dne 18. novembra 1912. V bolnici je ostal do 27. decembra 1912 in je potem prejemal bolnišnino do 8. januarja 1913, katerega dne je zopet vstopil v bolnico, kjer je ostal do 10. januarja 1913.

Dne 11. januarja 1913 se je zopet javil pri g. blagajničnem zdravniku in je prejemal bolnišnino od tega dne do 31. januarja 1913.,

ta dan pa je odšel zopet v bolnico, kjer se še sedaj nahaja.

Med boleznijo ni Trpin nikdar zahteval izplačila kake druge bolnišnine, kakor one, katera mu je šla na podlagi bolniških listov, katere mu je izdajal g. blagajniški zdravnik v dobi, ko ni bil v bolnici.

Dne 12. februarja 1913. se je zglasila v pisarni bolniške blagajne Marija Trpin, žena imenovanega člana, ter predložila potrdilo upraviteljstva deželnih dobrodelnih zavodov v Ljubljani z dne 10. februarja 1913, št. 906 s katerim potrjuje upraviteljstvo, da se nahaja Trpin od 31. januarja dalje v bolnici, ter zahtevala, da se ji izplača odpadajoča bolnišnina.

Pojasnilo se ji je, da se na podlagi takega potrdila ne more izplačati bolnišnine, posebno za ono dobo pred 31. januarjem, ter se ji je reklo, da naj piše možu, da preskrbi isti izstavitev bolniških listov, kakor jih določa § 13 b. p. v četrtem odstavku in katere mu ima v smislu istega §. šesti odstavek izdati upraviteljstvo bolnice, katero pa mora obenem potrditi, da do te bolnišnine nima nikakih regresnih pravic.

Dne 17. februarja 1913. zglasila se je Marija Trpin zopet v blagajnični pisarni, ni pa prinesla nikakih bolniških listov, ampak zahtevala izplačilo bolnišnine brez kakih listin. Pojasnilo se ji je še edenkrat, da se ji brez bolniških listov ne more izplačati ničesar.

Načelništvo je potem, skrbeč da po možnosti ugotovi zahtevi, poslalo z dopisom od 17. februarja 1913, št. 63 upraviteljstvu deželnih dobrodelnih zavodov v Ljubljani lastne tiskovine bolniških listov, ter prosilo, da bolnica izda tozadevne bolniške liste, kateri so nji došli od upraviteljstva bolnice dne 25. februarja 1913.

Dne 1. marca zglasila se je žena že večkrat imenovanega člana zopet v blagajnični pisarni in ker so tedaj že došli bolniški listi in ker je bolnica izjavila, da ne uveljavlja nikake regresne pravice, izplačalo se je istej bolnišnino in sicer: v smislu §. 13 b. p. predzadnji odstavek in §. 14:

a) za čas od 18. novembra do 15. decembra 1912. polovično bolnišnino;

b) za čas od 16. decembra do 27. decembra 1912., nadalje od 8. januarja do 10. januarja in od 31. januarja do 15. februarja 1913. pa polno.

Bolnišnino od 15. februarja 1913. naprej pa se bode izplačalo, ko bodo došli dotični bolniški listi od upraviteljstva bolnice.

Iz spredaj navedenega je posneti, da je postopalo načelništvo v predstoječem slučaju povsem v smislu pravil in zakona, kajti bolniška podpora se ima v smislu §. 13 b. p. izplačati le na podlagi bolniškega lista in je bilo načelništvo toraj povsem upravičeno odložiti izplačilo bolnišnine toliko časa, da se predlože bolniški listi, ozir. da jih dopslje upraviteljstvo deželnih dobrodelnih zavodov v Ljubljani.

Blagajnični zdravnik tozadevnih bolniških listov ni mogel izdati, ker bolni član ni bil v njegovi oskrbi in je bila v to opravičena le bolnica, kjer se je nahajal bolni član.

Načelništvo Okrajne bolniške blagajne v predstoječem slučaju nikakor ni izplačevanje bolniških podpor po nepotrebem zavlačavalo in je s tem, da je mesto stranke z dopisom z dne 17. februarja 1913. št. 63, naprosilo upraviteljstvo deželnih dobrodelnih zavodov v Ljubljani potrditi in doposlati mu bolniške liste za Matijo Trpina, zanj več storilo, nego je bilo po blagajničnih pravilih primorano.

Okrajno glavarstvo tedaj raz stališča nadzorstvene oblasti nima povoda v zadevi kaj ukreniti.

Priloge se vračajo.

C. kr. okrajno glavarstvo v Kranju,

dne 17. marca 1913.

Schittinig, l. r.

Načelništvo Okrajne bolniške blagajne v Kranju,

dne 20. marca 1913.

Trgovci, neki!

Drože (kvas) iz odlikovane slovenske tovarne drož **Makso Zaloker, Ljubljana Kra-** dosegle dose, nj povsod najboljši sloves. Naročajte pri narodni i, ki v 8 postreže po kon... cenah.

Družba sv. Cirila in Metoda v Ljubljani je imela meseca februarja 1913. l. sledeči promet i. s. l. Prejemki. a) Redni prejemki: 1. Prispevki iz nabiralnikov 829 K 79 v. 2. Prispevki podružnice i. s. Kranjska 1847 K 19 v, Štajerska 699 K 51 v, Koroška —, Primorska 895 K 59 v, skupaj 3469 K 29 v. 3. Razni prispevki 12.192 K 78 v, skupaj 16.491 K 86 v. b) Izredni prispevki. 4. Prispevki za obrambni sklad 613 K, skupaj 17.104 K 86 v. II. Izdatki. a) Redni izdatki. 1. Plače, remuneracije učit. osobju, razni računi, i. t. d. 22.293 K 82 vin. b) Izredni izdatki. 2. Naložitev na glavnico, oziroma obrambni sklad 653 K, skupaj 22.946 K 82 v, torej primanjkljaja 5841 K 96 vin. Opomba. Pri obrambnem skladu naloženi zneski in zapadle obresti so nedotakljiva glavnica toliko časa, dokler ne dosežejo vplačani zneski 200.000 K.

Zagrebski Franck kot tovarniško znamko
 priporočujemo najboljši pridatek za kavo!

Književnost.

Slovenska Šolska Matica.

Šolska Matica nam je predložila te dni knjige svojega XII. leta. — Šolski Matici pripada naloga skrbeti za knjige, ki jih potrebuje naša šola in naši vzgojitelji. Zapisal sem vzgojitelji, da ne bo pomote, ko bi rekli učitelji. To polje je obširno in važno. Dokler ni bilo „Matic“ se je čutilo, da je vrzel v naši kulturi. V 12. letih je Matica podala toliko lepih del, da more danes s ponosom kazati na svojo preteklost.

Naša širša javnost gre rada brezbrizno mimo takih stvari, ki jih po drugih narodih smatrajo za svoj ponos. Tako tudi v naši Šolski Matici dela le nekaj agilnih mož, nekaj profesorjev. S tem skrbe za kulturne zavod — ki ga drugod podpirajo vlade z bogatimi denarji. Kakor večina naših kulturnih zavodov, mora tudi Šolska Matica kriti svoje stroške iz članarine. Podpor ni deležna.

Reklo se bo: naravno, to so šolske knjige, kdo bi se na to naročil... In vendar je izšlo v Matici nekaj del, ki so splošne važnosti — šola in vzgoja ni samo stvar države in učiteljstva — ampak tudi starišev in rodbine — Zato je treba, da se skupni vzgojitelji poznajo. Tako zasluži Šolska Matica pozornost naše širše javnosti, ki bi morala blagohotno podpirati nje delo.

Letos nam je podala Šolska Matica sledeče knjige:

Pedagoški Letopis (XII. zvezek) prinaša: Pedagoško slovstvo. — Razprave in Poročila. — Med prvimi najdemo spis Ant. Kržiča o verouku, ki daje dober pregled o učnih pomočnikih za ta predmet. Zelo zanimiv je spis Jos. Brinarja: Spisi za mladino. Spis podaja pregled naših najboljših mladinskih spisov s primerno oceno. Iz njega se vidi kaj imamo in česa nimamo. Manjka nam še lepih ilustriranih pravljic, dobrih prevodov iz svetovne mladinske literature — domača žrtev je za sedaj za srednje vrste. Kar je dobrega bo hranilo stalno vrednost. Pregled je informativen in bo vsem dobro služil.

V „Zemljepis“ podaja prof. M. Pirc pregled glavnih del od l. 1903. ko je prof. Orožen podal pregled iz prejšnjih let. — J. Schmoranz nam razlaga nova pota v Prostorocnem risanju. Med razpravami so imela biti letos natisnjena predavanja, ki so jih imeli predavatelji na počitniškem tečaju v Ljubljani. Ta predavanja so žela občjo pohvalo, žal, da so morala za sedaj le ostati — pridejo drugič na vrsto. Zato prinaša Letopis le eno razpravo prof. Osvalda: Pedagoško in psihološko izobraževanje bodočih učiteljev. Lepa razprava, ki smo jo slišali na skupščini. Ima polno lepih misli, citatov in umestnih predlogov.

Poročilo nam kaže marljivo delo „Slov. Šolske Matic“, ki kaže koliko je med delavci dobre volje in koliko lepih načrtov se razbije — vsled naših gmotnih razmer.

Domoznanski pouk v ljudski šoli po načrtih moderne pedagogike, (sestavila Eliza Kukovec) nam kaže zelo važen pouk v današnji ljudski šoli. Da, smelo rečemo, da bi bil tak pouk celo za odrasle. Šaj se danes povsod govori o „politični vzgoji“. Država oziroma družba se čim dalje bolj modernizira — torej morajo državljani poznati ustroj države, posebno pa domače občine in domače dežele. Šele potem razumejo — zakaj volijo in kako volijo. Tu najdemo popis n. pr. občinske seje, župana pri njegovem uradnem opravilu. Pouk o domovinski pravici, popis okrajev, okrožij i. t. d. Do danes je bil ta pouk dovolj zanemarjen —; naloga šole je vzgajati ljudi za družbo, vzgajati državljane — ta knjiga nam podaja navodila, za ljudsko šolo in bo vsem dober pripomoček.

„Didaktika“ (prof. Fr. Hauptmann) prinaša posebno ukoslovje prirodnega pouka.

Zelo porabna bo priročna knjižica „Flora slovenskih dežel“. (Poljudno-znanstvena knjižica, sestavljal Julij Glavacki, uredil dr. L. Poljanec). Knjižica nosi podnaslov: „Ključ za določevanje cvetnic in praprotnic po slov. deželah.“ Ta knjiga bo izborna služila za botaniziranje. Mala oblika je zelo primerna in bo pomagala profesorjem in učencem pri določevanju rastlin. Knjiga, ki smo jo že dolgo pogrešali.

To so torej knjige „Slovenske Šolske Matic“. „Lep dar za mal denar!“ — Dokaz marljivega dela! Knjige same govore bolj nego naše besede. Oglejte si jih in priznali bodete nam, da nismo hvalili brez vzroka. Preglejte račune v „Letopisu“ in boste videli, da so bile tudi naše uvodne besede na mestu.

Razno.

Glavno mesto Avstralije. Dosedaj Avstralija pravzaprav ni imela glavnega mesta. V to prvenstvo sta se delili mesta Sidney in Melbourne, Lansko leto pa se je začelo zidati glavno mesto, kojega temeljni kamen se je položil minolo sredo. Mesto dobi pristno avstralsko ime „Canberra“ ter leži na visokem mestu, obdan od gričev. Skozi mesto teče reka Molongla. Upajo, da bo mesto v osmih letih dograjeno.

Občinski denar poneveril in se ustrelil. V Guntramsdorfu na Nižje Avstrijskem je poneveril občinski tajnik Franc Maier, ki je bil rezervni častnik 1500 kron. Najprej je pobegnil, potem se pa vrnil in ustrelil.

Nadepoln dijak. V Kievu je 15 letni učenec trgovske šole Larionov, ki je imel ljubezensko znanje z 15 letno učenko, zabodel nekega polkovnika, potem svojo ljubico in naposled je ustrelil še samega sebe.

Na smrt obsojen. Morilec Sternikel je bil obsojen v Frankobrodu radi trojnega umora, ropa in požiga, trikrat na smrt, na pet let ječe in na večno izgubo meščanskih pravic. Njegovi pomočniki pa W. Kersten radi dveh umorov in enega uboja in ropa na 15 let ječe, G. Kersten in F. Schliwenz radi dveh umorov in enega uboja in ropa dvakrat na smrt, pet let ječe in večne igube meščanskih pravic.

Darila.

III. izkaz darov, poslanih Dijaški kuhinji v Kranju: Kaz. por. Jan. Fende iz Cirčič — Jan. Fende iz Primskevega 10 K, (po sodn. Fr. Pernuš prof. M. Pirnat 10% najdenino 50 h, c. in kr. poročnik Iv. Bedenk 1 K, kot nagrado za uničeno strupeno kačo, inšpektor Iv. Batagelj v Ljubljani 10 K, prof. kolegij za februar 4 K, meščani 19:60 K, iz neke kazenske zadeve izročila sodnik Fr. Pernuš 10 K, g. Janko Sajovic dar kranjskih trgovcev kot odkupnino od novoletnih daril svojim odjemalcem v znesku 400 K, župnik Jern. Ramoveš v Poljanah 100 K, I. N. Koceli v Škofji Loki 10 K, Fani in Katinka Jugovic v spomin gospe U. Brezarjeve 4 K, inž. B. Bloudek, stavbeni svetnik v Kranju 5 K, meščani za marec 21:60 K, prof. kolegij 7:57 K, dr. Fr. Novak iz Ljubljane v kaz. zad. A. Deu — G. L. 20 K; kaz. zad. J. Udri — Fr. Oblak (plača slednji po sodn. Fr. Pernuš) 10 K, preostanek izleta v Ljubljano (izročil osmošolec Fr. Šlibar) 3 K, dekan Kummer v Kranju 10 K, Francelj 1 K, mesto venca umrlemu g. Mih. Pučniku. Rajm. Sušnik 10 K in gospodični Fani in Katinka Jugovic 5 K in kaz. zadeva Mar-Markovič — Andr. Aljančič (po sodniku Fr. Pernuš) 10 K.

Vsem darovalcem in darovalkam srčna hvala! —

Lastni dom

registrovana kreditna in stavbena zadruga z omejeno zavezo
 v Tržiču na Gorenjskem
 vabi svoje zadružnike na
VIII. redni občni zbor

ki se bo vršil
 v nedeljo, dne 30. marca 1913.
 ob pol 2. uri popoldne
 v gostilni pri „Slugi“ v Tržiču.

DNEVNI RED:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobrenje računskega zaključka za VII. upr. leto 1912.
3. Razdelitev čistega dobička.
4. Podelitev odveze načelnstvu.
5. Revizijsko poročilo.
6. Sprememba pravil.
7. Volitev članov v načelstvo in nadzorstvo. (§§ 29 in 43)
8. Slučajnosti. (§ 59)

Ako ta občni zbor ne bi bil sklepčen, se vrši drugi občni zbor ob 2. uri popoldne istega dne. (§ 60)

V Tržiču. 16. marca 1913.

55

Načelstvo.

Zahvala.

Za premnoge dokaze odkritosrčnega sočutja povodom smrti našega ljubelega očeta, deda in pradedu, gospoda

Mihaela Pučnika

se tem potom najiskrenejše zahvaljujemo velečastiti duhovščini, cenjenim pevcem „Narodne Čitalnice“, sl. Požarni brambri ter vsem od blizu in daleč prihitelim sorodnikom, prijateljem in znancem, ki so počastili spomin blagega pokojnika.

V Kranju, dne 21. marca 1913.

Žalujoča rodbina.

57

40-5

Odda se takoj stanovanje

katero obstoja iz 3 sob, kuhinjo in kletjo.

Naslov v upravnistvu „Save“ v Kranju.

Za spomlad

priporoča

poljedelske stroje in potrebščine, TRAVERZE, šine, dalmatinski cement „Salona“, asbest-škrlj „Zenit“, vodovodne cevi, mreže za ograjo in orodja za vsako obrt.

Franc Dolenz

trgovina z železino in špecerijo
 v KRANJU, Gorenjsko.

62

Velikonočna priloga.

J. Kuralt:

Vstajenje.

Vstal je, mogočen in čist, kakor pred njim in za njim še nikdo! Mogočno je vzplapolala v Njegovi desni zastava v pomladnem vetru.

Videlo jo je ljudstvo, razveselili so se ubogi in zatirani, občudovali so jo mogočni, klanjali so se ji siloviti. Vse vprek so bili začrtani na nji znaki: ljubezni, enakosti, bratstva. Trde poteze so označevale: pravico zatiranim, resnico zapeljanim, pomoč trpečim, upanje obupajočim, tolažbo žalostnim, — boj in pogin zatiralcem, hinavcem, roparjem, ponižanje prevzetnim, sramoto skritim, pogubo neiskrenim — življenje pravičnim in spokornikom. In zbirali so se pod zastavo: Visoki in bogati, močni in siloviti, pravični in krivični, ubogi in bogati, mirni in bojaželjni, divji in krotki — —

Visoko jo je dvignil s koščeno desnico: „Zbrali ste se pod mojo zastavo! Glejte jo! To je zastava miru in vstajenja. Pod njo ste vsi enaki. Močni vtakni meč v nožnico, ponižni vstani, skloni koleno, bratski objem vaju združi!“ Pokoril se je močni, vzradostil se je ponižni.

Se enkrat je dvignil zastavo: „Kdo izmed vas bo čuval in branil neomadeževano!“

Dvignilo se je rok nebrojno — mesene, močne, mehkužne. Zatekli prsti s svetlikujočimi demanti, vdeleni v zlate obročke, stegovali so se. On, ki je vstal, je skrčil roko in odmaknil zastavo. Grozeče je pogledal: „Vi, ki imate močne, mesene in omehkužene roke, ne morete biti čuvarji moje zastave. Odstopite!“ Skrčili so se prsti in stisnili v pesti.

Dvignile so se roke, zagorele, žuljave in koščene. Izsušeni prsti, pokriti s krvavečimi ranami. Nagnil je zastavo vstajenja: „Izročam jo vam! Dokler bodo vaše roke zagorele, žuljave, izsušene in od dela krvaveče, bo mogočno plapolala v miru in viharju. Zbirali bodete pod njo v bratski ljubezni milijone: močne in slabe, uboge in bogate, zatirane in zatiralce — prihiteli bodo izmučeni, ponižani, obsojeni in občudovali znamenje vstajenja, — pod njenim okriljem bodi mir, resnica in pravica!“ Odšel je učenik.

Izbrali so praporščaka.

Bil je silen in močan, a dvigniti zastave ni mogel s tal. Privzel si je enajst pomočnikov. Z združenimi moči so jo dvignili; visoko in nepremagljivo je plapolala. Zveselili so se vsi pod njenim okriljem in dobro jim je bilo. Prestrašil se je hudobni duh. Propadlo bo njegovo kraljestvo. Premagal ga je On, ki je vstal. Ogrnil je spokorni plašč in stopil pod zastavo. Preril se je skozi množico k zastavonoši. Ustrašil se je močnih, žuljavih, krvavečih rok in žalostno povsobil glavo.

„Zakaj povešaš glavo, spokornik? vpraša z blagim usmevom zastavonoša. „Glavo pokonci, glej zastavo, pod to smo vsi bratje v ljubezni!“

„Dobro mi je v njeni senc,“ odgovarja kralj hudobnih duhov. „Prišel sem od daleč, da jo občudujem. Čez hribe in doline, široko morje in neznanke daljave sem prihitel, da jo občudujem. Žuljave in krvave imaš roke, zastavonoša! Nepremagljiva je v njih. Neupogljiva bo tvoja desna, če natakneš na sredinec tale prstan. Čul sem o tvoji moči in slavi in prinesel sem ti ga. Okinčaj zaslužen desnico z dragocenim kamnom gorečnosti.“

Premotilo je bliščeče zlato silnega praporščaka. Spustil je zastavo s krvaveče desnice in jo prožil neznanemu spokorniku. Nagnila in povsila se je zastava, ko je ni več držala jaka desnica in milijoni so zastokali pod njeno težo. Sklonil je spokornik desno koleno in nataknil prstan gorečnosti zastavonoši, ki je naenkrat začutil silno moč v okinčani desnici. Zgrabil je povešeno zastavo in jo visoko dvignil. — „Naprej! naprej!“ je zapovedal. Zablislil je dragi kamen na sredincu in blesk je oslepil navzoče. Oslepljeni po kamnu gorečnosti, sledili so klicu in drvili za zastavo, pokončujoč in uničujoč vse, kar se jim je stavilo na pot. Iz sto in sto tisoč ran so krvaveli pomandrani in pohojeni nesrečniki, ki se niso pravočasno umaknili silnemu pohodu. Stiskali so pesti in zastonj dvigali proseče sklenjene roke. Zastonj! Pogin vsem! Kdor ne gre z nami, bo uničen.

Opešala je z zlatom in težkim kamnom gorečnosti okinčana desnica, nižje in nižje povešala se je zastava in že se je dotikala tal. Napajala se je v krvi uničenih, vlekla po razhujenih blatnih tleh. Priskočili so na pomoč enajsteri pomočniki, hoteli dvigniti omadeževano. — Prepozno! Silna je teža krvi in blata!

Priskočili so še tisoči in stotisoči. — Zaman. Vstal je zopet mogočen in čist, kakor pred njim in za njim še nikdo. Iz sinjih daljav je videl v blato poteptano, okrvavljeno znamenje ponosnih svojih čistih vzorov, raztrgane znake enakosti, ljubezni in bratstva — uničeno njegovo vzvišeno, božanstveno delo.

Zajokal je!

*

Smejal se je hudobni duh. Hitreje kot pred vstajenjem se je polnilo njegovo kraljestvo.

Macedonija . . .

Na Balkanu je zagorelo!

„Prostost bratom pod turškim jarmom!“

„Prostost jim!“ tako je odmevalo v srcih vseh, ki imajo simpatije do zatiranih narodov. Tako kliče Bolgar in kličejo Srb, Črnogorec in Grk, tako ori po celem izobraženem svetu in posebno v onih narodih, ki so sami še zatirani.

In kako je v deželi, kateri velja osvoboditev v prvi vrsti, kako je v Macedoniji?

Mi, ki živimo v zapadnih deželah, nimamo pravega pojma, kaj je ljubezen do domovine, v tem smislu namreč, kakor jo imajo balkanski narodi, kakor jo imajo Črnogorci, Srbi in Bolgari, da, posebno Bolgari. Prav ti so nekaj izrednega. Občudujemo jih, a prav razumemo jih težko.

V boj gredo mirno in samozavestno. Začrtali so si cilj in proti temu cilju streme, proti temu cilju se pomikajo točno, korak za korakom do gotove zmage.

Ako se spominjamo, kako so podivjani Arabci pred Tripolisom, katerih vsak zase in vsi skupaj niso meli kaj izgubiti, brezumno zamižali in drli pred puške in topove, ni najti enakega primera tedaj na Balkanu. Nekaj drugega je, če človek zaključuje svoje posle, kakor trgovec svoje knjige, se poslovi od svoje rodbine in gre — ne v smrt — ne, zaveda se samo tega, da gre v boj za domovino. Če ga zadene smrt, ni bilo drugače pomagati — položil je žrtev na altar domovine. In to ne dela morda samo prostak, to stori brez izjeme vsak, najsibode že kmet ali meščan, uradnik ali delavec, bogat ali ubožen, vsi, vsi so enaki.

Kako naj mi razumemo to domoljubje?

Morda pa bomo razumeli to domoljubje bolje, ako listamo nekoliko po zgodovini Macedonije, ki je pač precej podobna zgodovini vseh sedaj že prostih, nekdanj pa podjarmljenih balkanskih narodov. Vsi so se bojevali za prostost in zato jo vedo tudi tako visoko ceniti.

Vsa ta zgodovina je pisana s krvjo in vsaka stran te zgodovine se začne z besedo: prostost!

V tej krvavi zgodovini je živel narod od nekdanj. V preteklosti in v sedanosti ni bil tem možem, mladeničem in starcem, ženam in otrokom drug cilj pred očem, kakor prostost domovine. Vsakdo je vedel, da je le onkraj turških mej prostost. Težka bol, skeleča bol je bila to, in zato je njih domoljubje užgano v ognju skeleče bolesti.

Že mnogokrat prej, posebno pa l. 1895. je čula vsa Evropa o veliki macedonski vstaji. A neredinost med voditelji je mnogo ovirala končno osvoboditev. Sandanski, brezobziren toda energičen in samozavesten mož, je vodil to vstajo. A vstaja ni imela zaželjenega vspeha. Sandanskemu se ni posrečilo dvigniti vseh Macedoncev kot enega moža v odločen odpor, čeprav je imel idealno samozavestno idejo, da se mora Macedonija le z lastno močjo in sama iz sebe otresti tujega jarma.

Podlegel je in vstaja je bila s silo zatrta.

A nastopil je nov mož, Sarafov. Ta je izpoznal, da Macedonija sama ni kos tlačiteljem, da se mora Macedonija rešiti s pomočjo Bolgarije. Bil je inteligenten, ženijalen mož, bivši bolgarski častnik. Njemu se je pridružil cvet inteligence. Bili so to: Grunev, Davidov, bivši mornarski častnik Sajev, gimnazijski profesor Garvanov, Kristo Natov in še cela vrsta drugih. Bili so možje iz prvih krogov razumnštva. Sli so v gore, zbrali krog sebe junake ter jih navdušili za boj.

Leta 1903. je uprizoril Sarafov veliko vstajo. A nesoglasje med pripadniki Sarafova in Sandanskega je uničilo vsakršen dober sad. Brezuspšno so padali junaki, kojih kri je tekla za prostost domovine. Kdor pa ni izdihnil na bojišču ali pa se ni skrnil v skalovju gora, ta je bil vržen v ječo in videl ni več svetlega solnca.

Med tem pa se je ustanavljala že tretja stranka: „Vrhovni macedonsko-odrinski komite“. Za tem komitejem je tičala bolgarska vlada ter

podpirala vstaše z denarjem, orožjem in streljivom, dokler niso Turkom prijazne evropske vele-sile preprečile te podpore.

Oj, kolika ironija! Stoletja in stoletja so stali Jugoslovani na braniku Evrope pred Turki. Ti so zlomili njih nadaljno ropanje po deželah in z lastnim podjarmljenjem so sezidali ta jez. Ko so se pa hoteli otresti turškega jarma, jim pade ista hvalježna Evropa v hrbet ter jim otežkoči osvoboditev.

Pa tudi vstaja, ki jo je organiziral ta komite, je bila udušena v kratkem času.

Po teh neuspehih se je zdelo, da je osvoboditev Macedonije nedosegljiva in za večne čase pokopana. Moč Macedonije je bila zlomljena.

L. 1908. so zavladali na Turškem Mladoturki. Uvedli so nešteto blagodnečih novotarij. Z lepimi obljubami so obsipali tlačene narode, v prvi vrsti Macedonce.

A ostalo je samo pri obljubah in morda bi ostalo za vedno, da ni vskipela kri v prostih narodih Balkana. Sami so bili nekdanj pod težkim jarmom Turčije, njih bratje pa so še krvaveli v neprostosti. Zahtevali so, da naj se uresničijo dane obljube, naj se izvedejo izboljšanja, katera so Turki obetali.

Bratje so se odločno zavzeli za brate.

A ne z besedami, ne z obljubami, temveč z resnim prevdarkom, z neizprosno odločnostjo.

Sedaj pa je završalo po Macedoniji. S srčno krvjo gojena želja po svobodi praznuje uresničenje. Vsakdo brez izjeme zgrabi za orožje in hiti svojim bratom nasproti, da se združi z njimi v skupen boj proti tlačiteljem.

In prostost je zasijala!

Skupno stopajo naprej, odločno in prevdarno, samozavestno in — uspešno.

Slovan mora biti prost, na svoji zemlji svoj gospod!

To geslo se je razlegalo od severa do juga, od vzhoda do zahoda in povsod se je začul odmev: „Naprej, naprej do zmage!“

300letnica Romanov.

Dne 6. marca 1913. je praznovala Rusija tristoletnico svoje vladarske hiše. Naj podamo torej v kratkem pregled ter rodbinske kronike.

Po smrti Vasilja, ki je umrl l. 1533., je zavzel prestol njegov prvorojenec Ivan, za katerega je vladala njegova mati Helena. A že l. 1547. se je poročil s kneginjo Romanov ter se imenoval carja, kojega svetovalca sta bila v početku Adašev in pop Silvester. Njegova vlada se najbolje izpozna po njegovem priimku „Grozni“. Koncentriral je takorekoč vso moč v Moskvi. Res mu je stal ob strani takozvani „bojarski svet“, a svetovalci niso imeli drugega opravila nego se potruditi, da uga-nejo njegove misli in želje. Posebno mu je bila pri srcu pot do vzhodnega morja. To pot pa mu je zastavljal Batory na Livlanskem in tudi Švedski so bili zmagoviti. V tej stiski se je obrnil Ivan Grozni v Rim, ki mu je tudi pomagal po posredovalcu. Prišel je jezuit Possevino v Moskvo in posrečilo se mu je obe stranki pripraviti do premirja l. 1582. S tem je bila Ivanova ošabnost zlomljena in vedno bolj se je udajal malodušnosti. V prvi vrsti je to njegovo duševno stanje pospeševala še skrb za nasledstvo. Svojega zdravega sina je bil v hipni jezi l. 1581. sam ubil, drugi, Fedor je bil idiot, ki je imel smisla le za cerkvene obrede in tretji, Dimitrij, je bil še otrok.

S tem je pričela rodbina Rjurikov izumirati. Po smrti Ivana je pričel boj za vladno. Na vse mogoče načine so se trudili Bielskij, Suskij in Boris Godunov najprvo za sovlado in pozneje za krono samo. Vse je prekosil Godunov, ki je pustil predvsem umoriti Dimitrija ter si po Fedorjevi smrti l. 1598. posadil carsko krono na glavo. A ni je dolgo brezskrbno nosil. Povsod so se pojavljali pretendenti za prestol. Eden najznamenitejših je bil „Laži-Dimitrij“.

Griška Otrepejev mu je bilo ime in menih je bil po stanu. Izrabljali so ga moskovski nezadovoljneži. Poslali so ga na jug med Čerkese, kjer si je Griška pridobil kmalu simpatij. Naposled je izdal svojo namero poljskemu knezu Višniovieckem, ki je iz jeze do Borisa Godunova podpiral ta stremjenja ter ga priporočil svojemu sorodniku vojvodu Mnišku. Dimitrij mu je vse obljubil, ako mu pomaga, da si pridobi zopet svojo „očetovo dedščino“. Mnišek, ki je bil brezvesten in v vednih denarnih stiskah, ga je zaročil s svojo hčerko Marino ter začel nabirati pripadnikov. Ko se je

zavzel tudi poljski kralj zanj, so bili takoj tudi jezuiti s pomočjo pri roki. Saj je Rim skozi stoletja skušal doseči trdna tla na Ruskem. Dmitrij pa ni bil nič manj brezvesten kakor njegov svak. Prestopil je skrivaj h katolicizmu (1603), samo da si je pridobil pomoč pri Poljaki. Boris Godunov pa je bil v stiski. Čimbolj je protestiral proti istinitosti, tembolj je verjela množica na carjeviča, katerega je bog rešil iz rok svojih sovražnikov.

Tako podprt od vseh strani je prekorail Dimitrij mejo, in ker so se mu pridružil tudi ruski vojvode ter je Godunov hipno l. 1605. umrl in je bil njegov sin ubit, je zmagovito prestopil prag Moskve. Ampak sedaj so se šele začele kolobocije. Poljska je zahtevala odškodnino in v notranjosti so mu vzrasli protivniki. Šuski ga je pod pretvezo osvoboditve napadel in umoril l. 1606. Za njim je zavzel prestol Vasil Šuski a tudi on je imel smolo. Združil se je sicer s Švedi, a ko je kralj Sigismund oblegel Smolenski in je bil Šuski od poljskega hetmana Solkievskega pri Klušinu l. 1610. tepen, so ga odstavili bojarji ter izvolili sina poljskega kralja Vladislava za carja. To pa ni bilo povšeč ortodoksnim Rusom. Moskovski patriarh je pozival v posebnem pismu na boj za vero in ta boj je uspešno vodil knez Poshorsky. Oblegel je Kreml in predno je mogel dospeti kralj Sigmund pred Moskvo, se je morala poljska posadka, po brezprimernem vstrajanju in potem ko je pojedla celo vse sveže mrlice in vse pergamentne rokopise carske knjižice, udati.

S tem je padla kandidatura Vladislava v vodo. Bojarji in ljudstvo je izvolilo 6. marca l. 1613. novega carja, mladega Mihaela Fedoroviča Romanova. Njegovega očeta Mihaela je bil prisilil Godunov do vstopa v samostan, od koder se je l. 1618. vrnil kot patriarh Filaret zopet v Moskvo ter močno vplival na vlado svojega sina.

Naslednja vladarja Aleksij in Fedor sta v zgodovini brezpomembni osebi.

Fedor je umrl l. 1680. brez otrok in pravico do vladarstva so tedaj imeli Aleksijevi otroci iz drugega zakona, Sofija, Peter in Ivan. Ker hči ni prišla v poštev in je bil Ivan slaboumen, bi moral zasesti prestol 10letni Peter. A temu so popi ugovarjali. Mati teh otrok je bila kneginja Nariškin in ker je zelo razkošno živela, je bil upravičen dvom, ali je Peter tudi legitimen sin Aleksija. Odločil v tem sporu je bojar knez Galicin, ki je bil ljubimec Sofije ter posadil na prestol kar oba, Petra in Ivana, medtem ko je faktično vladala Sofija in ž njo knez Galicin. Toda njegovi prijatelji so mu bili teh vspehov nevoščljivi ter pomagali mlademu Petru, da je postal vladar. Sofijo so poslali v samostan.

S Petrom se prične za Rusko nova doba. V mladosti mnogo sam sebi prepuščen, ga je gnal temperament kmalu iz Kremla ven v prostost. Sovražil je takorekoč vse, kar je bilo starokopitno rusko, ter občeval največ s tujci. Ortodoksna Moskva ni trpela tujcev in ti so dobili pred Moskvo nakazan prostor, takozvano „Svobodo“. Tam so si vsi tujci ustanovili svojo kulturo ter živeli popolnoma zapadno življenje: dopuščali so žene k veseliam, zidali palače, vrtove i. t. d. Tja je zahajal Peter ter zahrepenel po enakem življenju tudi za vse svoje Ruse. V to svrhu je potoval po Evropi pod imenom Peter Mihajlov, in znano je, da je lastnoročno gradil v Amsterdamu pri mojstru Gerrit Klas Poolu fregato.

Tako je Peter nadaljeval želje svojih prednikov. In kar so ti svoječasno zamudili, to je hotel in je tudi v kratkem popravil. Iskal je stik z Holandsko in Angleško, s Francijo in Benečansko. In ukazov je kar deževalo, ki bi napravili iz Rusov Evropejce. Moški so se morali briti ter nositi evropsko obleko, dasiravno so v nji zmržavali. Medtem, ko je bilo prej prepovedano potovati v inozemstvo, so se pod Petrom taka potovanja naranavnost ukazovala. Vrnivše je Peter sam izpraševal. Po vsi deželi so se ustanovile strokovne šole. Plemstvo je moralo služiti v vojni ali upravi in v socialnem stanju je odločevala „činovna razpredelnica“ in ne častitljivost prednikov. Bojarsko in vojvodsko gospodarstvo se je odpravilo ter se je ustanovil senat in kolegiji, izpremenil se je davčni sistem ter so dobili kolegijsko upravo tudi mesta. Kar je bilo Petru na potu je odstranil. Med tem je bil tudi moskovski patriarhat po smrti Adriana l. 1700. Na čelo cerkvene uprave je postavil sveti sinod, ki je obstal iz uradnikov in škofov pod vodstvom vrhovnega prokuratorja, ki je bil lajik. Kdor se mu je zoperstavil, je bil usmrčen in tajni akti so bili nasičeni s krvjo. Ko so Strelci pri neki Petrovi odsotnosti revoltirali ter se zavezali za pregnano Sofijo, jih je Gordon pobil, a Petru to ni bilo dosti. Obsodil jih je vse na smrt ter tudi sam izvrševal sodbo. Njih glave pa je pustil pod Sofijinim oknom seghiti. Ko so se bojarji proti njemu vzdignili, ter sta bila pri tem udeležena lastna soproga carica Evdoksija Lopuhin in njegov sin Aleksij, je poslal soprogo v samostan, sina pa lastnoročno ubil. Potem si je vzel za ljubico Poljakinjo Katarino Skowronsko, ki ni znala niti pisati.

Za vsa svoja reformska dela pa je našel mnogo pomočnikov ne samo v inozemcih, kakor

sta bila Gordon in Lefort, nego tudi izmed Rusov se je marsikdo zavzel za njegove ideje. V prvi vrsti je bil to Menčikov, ki je bil najprve sluga Leforta, Šapirov, Tolstoj in nadškoj v Novgorodu Teofan Prokopovicz. Največ pa se ima sam sebi zahvaliti, ker je bil neumoren v delu in „prvi sluga svoje države“. Povsod je zahteval praktične koristi, bodisi v cerkvenih pridigah, bodisi v šolah, bodisi v gledaliških predstavah. Dasiravno ni bil pospeševatelj leposlovne ruske literature, je vendar položil temelj bodočemu jeziku s tem, da je pustil prevajatelje prevajati v ljudskem in ne v cerkvenem jeziku.

Istotako je poiskoval Peter Veliki svojo srečo v zunanji politiki. Prijel je za celo stvar le na napačnem koncu, meneč, da mora postati Črno morje rusko. Ali to so mu Turki temeljito zabranili. Ruska trgovina se je smela vršiti le na turških ladijah. Ko je Peter l. 1711. poizkusil vnovič doseči ta svoj namen, je bil ob Prutu poražen. Iz te zagate ga je rešila le energija njegove ljubice in podkupljivost Turkov. Hvaležen za to, se je poročil s Katarino ter jo povzdignil v carica. A mesto Asov, ki ga je zavzel l. 1696. je moral odstopiti Turkom.

Večjo srečo je imel na severu. Mladi švedski kralj Karl XII. je bil prevročekrven in delal naranavnost v roke Petru Velikemu. Res se je posrečilo Karlu Ruse parkrat poraziti, a naposled se je vrgel na Poljake, ki jih je takrat vladal Avgust I. Mesto da bi bil zbral moči na severu proti Rusiji, so bili oddelki njegove vojske na saško-polskem bojišču. Petru Velikemu se je tako posrečilo zavzeti l. 1703. Nöteborg, l. 1704. Narvo in Dorpat, l. 1708. Pultavo.

L. 1703. je položil temeljni kamen Petrogradu, kamor je preložil tudi rezidenco. Moskva je ostala le mesto, kjer so se ruski carji kronali. Da se je sezidal Petrograd, je bilo treba finsko močvirje odstraniti. Neizmerne gozdove in stotisoče ruskih kmetov je požrlo to močvirje, predno je bilo obljudeno. Po zmagi pri Pultavi je bil zavzel Peter kar po vrsti Wiborg na Finskem, Rigö, Pernov in Reval. Po smrti Karla XII. je pridobil v miru pri Nystatu l. 1717. Livsko, Estijo, Ingermansko in severo-vzhodni vogal Finske. Od tega časa so pričeli slovanski narodi smatrati Rusijo kot svojega zaščitnika.

Tudi za nasledstvo je skrbel Peter s tem, da je določil, da ima vsak vladar sam imenovati svojega naslednika. Ali sam je umrl, predno bi bil to storil, leta 1725. Tako je postala njegova soproga Katarina I. carica, to se pravi, v njenem imenu je vladal njen prejšnji ljubimec Menčikov in vrhovni državni svet. L. 1727. pa je Katarina umrla ter zapustila prestol vnuku Petru II., ki je bil igrača v rokah rodbine Dolgoruki. Poslali so Menčikova v prognanstvo ter oženili Petra II. z Dolgorukajo. Ali dečko je umrl že l. 1730. in prestol sta zavzeli hčerke starejšega brata Ivana.

Kot prva je zasedla prestol Ana Ivanovna, ki je kot prvo poslala rodbini Galicin in Dolgoruki v prognanstvo ter delila vlado s svojim ljubimcem Ernstom pl. Bühren. V letih 1730.—1740. so vladali skoro izključno Nemci na ruskem prestolu, predvsem Bühren, Ostermann in Löwenwold, sami pritepenci, ki so si znali pridobiti neomejen vpliv na vlado. Najboljši izmed njih je bil še Ostermann, ki je poveljeval izvrstnim generalom, kakor sta bila Münnich in Lacy. Osobito Münnich je ustanovitelj ruske armade.

Po smrti Ane Ivanovne je posadil Bühren na prestol Ivana Antonoviča, sina Ane Leopoldovne, ki je bila vnukinja umrle carice in vojvode Antona Ulricha brunviškega. Ker je bil Ivan mladoten, je prevzela vlado Ana, ki je posnemala v vsem svojo teto. Poslala je Bührenu v prognanstvo ter imela druge ljubimce. A načrt se ni posrečil. Že čez leto dni jo je palačna revolta odstavila. Na krmilo je prišla Elizabeta, najmlajša hči Petra Velikega, ki je imela v svojem ljubimcu, francoskem zdravniku Lestocqu mogočnega zaščitnika. Francija si je takrat prizadevala zaplesti Rusijo v vojno z Avstrijo ali načrt se je izjalovil in carica je zapodila svojega ljubimca ter si izbrala iste izmed Rusov. Tako so bili sovladarji Šuvalov, Woroncov, Bestušev, Rasumovskij.

Po njeni smrti je zavzel prestol Peter III., katerega so oženili z Sofijo Frideriko Avgusto, lepo hčerko vojvode Kristijana Avgusta in holsteinske princezinje Ivane Elizabete. Ta je prestopila k ortodoksnim veri ter si nadala ime Katarina Aleksovna. Zakon je bil nesrečen, ker je imel Peter III. ljubico Voroncov ter bil vaje nemških malenkostnih šeg in navad, Katarina pa razkojša. Po svojih simpatijah do Nemcev si je bil nakopal Peter III. sovražstvo Rusov in to je porabila njegova soproga, da ga je odstavila od vladarstva ter ga poslala na grad Rayša. Poglavitno so pomagala pri tem Katarinina ljubimca Orlov in Panin, ki sta Petra III. par dni pozneje tudi umorila.

Prestol je zasedla sedaj Katarina II. „severna Semiramida“, ki se je posebno odlikovala po svoji nenasiljivi ljubezni do moških na eni in po trdni volji in vstrajanju na drugi strani. Pod njeno vlado se je razvila Rusija na vse strani. Z vsemi močmi je podpirala kulturno stremljenje in se sama učila

tujih jezikov. V njeno dobo spadajo tudi početki ruske literature, koje glavni zastopniki so bili Vonvisin, lirik Cerzavin in epik Cheraskov. Tudi nižje šolstvo, ki ga je organiziral avstrijski Srb Janković, je lepo uspevalo.

Naravnost velikanske pa so v tem času ruske pridobitve na bojnem polju. Sklenila je zvezo z avstrijskim cesarjem Jožefom II. ter odvezla Turkom Kerč in Evpatorijo, Janikale, Asov in Terek ter polotok Krim. Povsod so se gradila nova mesta, tako Taganrog, Cherson, Simferopol, Sebastopol, Grigoriopol, Nikolajev, Jekaterinoslav i. dr., ki pa niso bogve kako uspevala, tako da je moral seči Potemkin l. 1787., ko sta potovala Katarina in cesar Jožef II. po južnem Ruskem, po gledališki dekoraciji, ki še dandanes slove pod imenom „Potemkinske vasi“, da jih je premotil. Vedne palačne revolte so pa učinkovale na veselo in lahkoživo Katarino tako, da je postajala popolnoma druga. Medtem, ko je prej protežirala vse tuje, v prvi vrsti Francosko, je naposled odstranjevala vsak zunanji vpliv ter vse odpravila, kar ni mogla sama kontrolirati. Pomoriti je pustila vse namišljene pretendente za prestol, mrzila je vse, kar ni izšlo iz njene direktive. Tako se je razvil nek centralizem, iz katerega je izviral birokratizem in formalizem, ki je in še dosti škoduje Rusiji. Ves aparat je bil prevelik in pretežak. Ako je hotelo kako mesto ob Črnem morju nabaviti si uro ali saditi kako drevo, je moralo imeti prej dovoljenje iz Petrograda. V njeno dobo spadajo tudi prvi početki ruske revolucije. Poglavitno so bili to kmetje, ki so hoteli odtrasti težki jarem, ki jih je tlačil. A vedno so se te revolucije krvavo zadržale. Potoki krvi so tekli brezuspešno, ker je bila država že premočno združena.

Katarina je zapustila sina, kojega očetovstvo pa ni bilo mogoče sigurno dognati. Po njenih zapiskih je bil oče brščas Soltikov. Kot Pavel I. je nastopil vlado. Bil je pa slaboumen in velik tiran, ki je vse do krvi mučil. Leta 1801. so ga umorili. Kakor so novejši viri dognali, je bil celo njegov sin Aleksander I. pri tem soudeležben. Morilci so bili častniki, ki jih je vodil Lubov in Beningsen. Aleksander je pa isti dan izmenjal straže na carskem dvoru s sebi udanimi vojaki. Tudi petrograjski guverner je vedel o tem naklepu, zbral je čete ter čakal izida. Ako se atentat ne bi bil posrečil, bi bil zarotnike izročil carju Pavlu, ker so ga pa umorili, je prisegel zvestobo Aleksandru.

Po Pavlovi smrti je hotela zasesti prestol njegova žena. A Aleksander jo je kmalu poučil, da na to še misliti ni ter se pustil sam kronati kot Aleksander I. Vendar pa ga je pekla vest ves čas življenja in l. 1825. je nagloma umrl. Kakor se sluti je bil otrovan.

Ker ni imel otrok, mu je sledil brat Nikolaj I., ki je bil skozinskoz reakcionaren. Tudi on je bil l. 1855. brščas otrovan, ker ni bilo več prenašati njegovega tiranstva. Za časa njegovega vladanja je bilo na Ruskem 515 kmetijskih uporov.

Sledil mu je Aleksander II., ki je sicer odpravil tlačanstvo, a v ostalem vladal z vso krutostjo azijskega mogočnika. Kmetje so nosili neznosna bremena, plačati jim je bilo velikanske svote za zemljo ter se jim nalagal davek, ki ga niso zmogli. Sistirali je vse pod njegovimi predniki dovoljene pravice. Odpravil je zemstva ter zatrl svobodo časopisov. Šolo je postavil pod najstrožje nadzorstvo popov. Sibirija se je polnila pregnancev. Tako je naravnost izzval nihilizem in l. 1881. ga je ubila bomba.

Tudi njegov sin Aleksander III. ni bil boljši od očeta. Verno mu je sledil v zatiranju svobode ter se branil z vsemi štirimi zapadno-evropske kulture.

L. 1894. mu je sledil sedanji car Nikolaj II., mehka duša, ki je igrača v rokah dvorne kamarile. L. 1904. je bil zapleten v vojno z Japonsko, in posledica tega je bila zopetna revolucija, ki se je s silo v krvi zatrla. Njegovo veselje so takozvane „črne stotine“, ki so od zadnje revolucije strah vse ruske države.

Težko je torej govoriti o 300letnici rodbine Romanov. Že Peter I. je bil dvomljiv Romanov, sigurno pa je izumrla rodbina s Petrom II. Pravilnejše bi bilo govoriti o rodbini Holstein-Gotorp, a tudi tu pride v poštev, da se očetovstva ne dado popolnoma sigurno dognati.

Pomen piruhov.

Piruhi imajo svoj izvor v stari Perziji. Tam so se obdarovali ob vsakem novem letu s piruhi, ki so bili simbol novo se vzbujajočega življenja. V 16. stoletju je bilo prepovedano ves post jesti jajca in šele papež Julij VI. je to dovolil s posebno bulo. Na Francoskem je delil kralj na velikonočno nedeljo med svoje podanike piruhe, ki so bili iz srebra ali zlata in kojih vsebina so bile navadno dragocenosti. Največji slikarji so slikali svoje umotvore na te piruhe. Nastala je v tej stroki kar cela industrija in znano je, da je tvrdka Bussard v Londonu napravila leta 1905. po naročilu nekega posestnika južnoafriških rudokopov, piruh, ki je bil obsežen 2 in pol metra. V notranjosti je bilo več meterskih stotov sladkarij in stal je 10.000 mark.

Ta cena pa še ni najvišja. Imenovana tvrdka je prodala tudi že piruh za 20.000 mark.

Najdražja zbirka piruhov je vsekakor v posesti ruske vladarske rodbine. Že nad sto let ima ruski car navado, da daruje carici piruh, ki naj bo spomin na važen dogodek, ki se je rodbini prigodil v minolem letu. Ko je sedanji car Nikolaj II. kot carjevič potoval l. 1890. po Japonskem, bi bil kmalu postal žrtev atentata. V spomin na ta dogodek je tedanji car Aleksander III. podaril carici piruh, čigar notranost je bil v zlatu izdelan posnetek rešitve iz smrtne nevarnosti carjeviča. Izdelal ga je zlatar v Odessi. Drugi piruh iste zbirke je izklesan iz lapis lazuli ter predstavlja v miniaturni ladiji, na kateri se je carjevič vozil. Ta ladija je izdelana iz krisopasa, ametista in beryla. Drugi piruhi predstavljajo prizore carskega kronarja v Moskvi. Tudi papež Leo XIII. je dobil nekoč od neke Amerikanke piruh, ki je imel vdelan krasen rubin o vrednosti 25.000 lir.

Za ljudsko prosveto!

V Trstu, v tej važni naši postojanki, kjer se bije neizprosni boj za prvenstvo med slovanskim in romanskim plemenom, tam na vročih tleh ob sinji Adriji, vrši toli potrebno slov. akad. društvo „Balkan“ svojo vzišeno ljudsko izobraževalno misijo med drugim tudi potom ljudskih knjižnic, trdno zavedujoč se, da je izobrazba navečjega pomena v neizprosnem boju za obstanek in prvi predpogoj za narodov napredek. Dosedaj je ustanovilo in vzdržuje na najbolj ogroženih točkah enajst ljudskih knjižnic; v kratkem otvori dvanajsto in tudi misel za „veliko osrednjo ljudsko knjižnico“ v sredini mesta samega, je zadobila realno podlago. Društvo ima v svojem programu veliko ljudsko izobraževalno organizacijo, s katero naj bode prepreženo vse tržaško ozemlje. Toda, kaj ko mu primanjkuje za vresničenje tega načrta primerno število knjig in sredstev za nabavo istih. Zato se obrača do slavnega občinstva, ki mu je vselej izkazalo svojo simpatijo, da bi mu tudi to pot priskočilo na pomoč. Marsikdo ima v omari kopo zaprašenih dobrih knjig, katerih nihče ne čita več in ki so tam v omari mrtev kapital. Koliko dobrih sadovov bi rodile te knjige, če bi prišle med naše ukaželjno ljudstvo, ki bi iz njih utešilo svoje hrepenenje po izobrazbi. Darujte torej te knjige, ki nimajo za Vas nobene vrednosti več, našemu ljudstvu, ki bode spoznalo samo sebe in svojod omovino! Z tem rodoljubnim činom napravite svojemu narodu uslugo, za kar Vam bode zavest, da ste pripomogli tudi Vi k njegovemu napredovanju, najlepše plačilo. — Kdor nam pa ne bi mogel prepustiti knjig popolnoma brezplačno, naj nam jih odda vsaj za primerno odškodnino. Mi smo pripravljeni jih tudi primerno plačati, če že ni mogoče drugače, samo, da koristimo čim največ tistemu delu našega naroda, kateremu je najbolj namenjen naš trud. Vse pošiljatve naj se blagovoli nasloviti na: Slov. akad. fer. dr. „Balkan“, Trst, Narodni Dom.

Vsem onim, ki se bodo temu odzvali, izreka društvo že v naprej napriščnejšo zahvalo!

Iz naroda za narod!

Za slov. akad. društvo „BALKAN“ v Trstu.

Ljudevit Batista l. r.
t. č. predsednik.

Viktor Vovk l. r.
t. č. tajnik.

56 **Sprejme se**
kuharico ki je zmožna voditi **samostojno** malo gospodinjstvo.

Vpraša naj se pri upravnistvu „Save“.

Puch-Styria kolesa

so najboljši in najtrpežnejši. To so dokazale izkušnje že davno. Zatorej pozivljem vsakega, ki hoče imeti trpežno in letos kolo, da se obrne name, ker imam letos te vrste kolesa tudi jaz v zalogi. — Naprodaj imam tudi še skoro nov

bas.

47 12—3

Na zahtevo pošiljam tudi cenike.

Pavel Bizjak star., Kranj št. 102.

Proda se iz proste roke ceno

hišica

4 5—1

z velikim sadnim in sočivnim vrtom, oddaljena samo kakih 20 korakov od cerkve in tričetr ure iz Kranja.

Opremljena je z vsemi potrebnimi mobilijami ter bi bila osobito pripravna za vsakega podjetnika ali penzionista. Hišica ima krasno lego pod Grin-toyem. Pripravna bi bila tudi za letovišče.

Vprašanja na upravništvo „Save“ v Kranju.

Rudolf Rus urar v Kranju

poleg lekarne

Največja zaloga ur, zlatnine in srebrnine

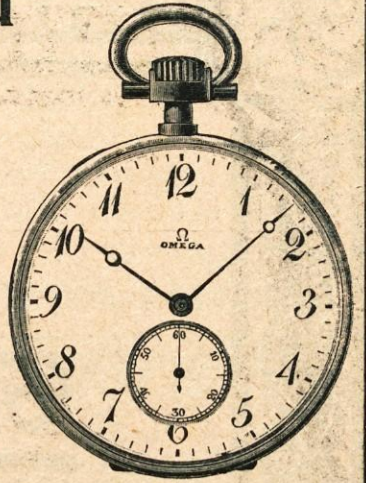
Priporoča se sl. občinstvu v nakup

pripravnih raznovrstnih

birmanskih daril.

Najnižje cene brez konkurence.

Ceniki zastonj in poštnine prosti.

12-10

Staroznana tvrdka

M. PIRC

trgovina z manufakturnim blagom

v Kranju

tik župnijske cerkve

Priporoča svojo **veliko zalogo** raznovrstnega blaga za moške in ženske obleke,

za **birmance in birmanke**

ter opozarja na zalogo **domačega** platna in na izdelke

lastne barvarije.

C. kr. priv.

avstr. zavarovalna družba „DUNAV“
NA DUNAJU

sprejema zavarovanja na življenje, rente, dote otrokom ter proti škodam vsled požara, tatinskega vloma, toče, razbitja stekla in pri transportih.

Rezervni zakladi znašajo čez 50 milijonov kron, letni prejemki čez 23 milijonov kron.

Družba je izplačala zavarovancem že 233 milijonov kron.

Pojasnila daje glavni zastopnik

58

Rudolf Kokalj v Kranju :: Glavni trg št. 130

Konkurenca vina!

Toči se najboljša vina!

52 5-1

Črni teran čez ulico . . . —64 v Rmeni istrijan čez ulico
Stari dolenjski cviček . . . —64 „ in v vinotoču . . . 80 v.
v vinotoču . . . —72 „ Refoško v steklenicah . 2 K 20 „

Prodajam vino na debelo po zelo znižanih cenah ter jamčim za pristnost.

Kdor dokaže nepristnost, dobi 1000 kron.

Franc Lukeš trgovec z vinom **Kranj, št. 118**
lastnega pridelka

Stavbeni podjetniki, pozor!

Traverze, železniške šine, najboljši
Portland-cement, posebno priporočljiv
za izdelovanje strešne cementne opeke
in druge stavbene potrebščine

prodaja po zelo nizkih cenah veletrgovina z železnino in špecerijskim blagom

MERKUR, Peter Majdič, Kranj.

Prodaja Sternita in umetnih gnojil.

59

36 26-2

Najbolj varno naložen denar v celem
političnem kranjskem okraju!

Mestna hranilnica v Kranju

obrestuje hranilne vloge po

Splošni rezervni zaklad
(lastno premoženje) nad
280.000 kron.

Hranilnica posoja na zemljišča po 5½% na leto in na amortizacijo v 45 letih, tako da na primer dolžnik v teku 45 let popolnoma poplača posojilo 100 kron z obrestmi vred, ako plačuje vsakega pol leta po 3 krone.

Koncem leta 1912. je bilo stanje hranilnih vlog nad

5 milijonov 100 tisoč kron

Posojil na zemljišča ter posojil občinam
: **nad 4 milijone kron.** :

4½%

brez odbitka rentnega davka, katerega plačuje hranilnica iz lastnega. Narasle in nedvignjene vložne obresti pripisuje h kapitalu vsakega pol leta — to je dne 30. junija in dne 31. decembra — ne da bi bilo treba vlagateljem se zglasati radi tega pri hranilnici.

Za varnost hranilnih vlog jamči poleg lastnega rezervnega zaklada mestna občina Kranj z vsem svojim premoženjem in z vso svojo davčno močjo. Da so hranilne vloge res varne, priča zlasti to:

da vlagajo v to hranilnico tudi sodišča denar mladoletnih otrok in varovancev ter župnišča cerkven denar.

Ta najstarejši denarni zavod v **Kranju**

uraduje na rotovžu

vsak delavnik od 8. do 12. ure dopoldne in od 2. do 4. ure popoldne.

Jamčeno čisto, jedrnato

2 52-12

Tovarna: **Ig. Fock, Kranj**

MILO z znamko Solnce.

najizborneje in današnjim cenam primerno **najceneje**

zato najbolji **nadomestek** vsem dražjim vrstam. :: Prodaja se tudi na drobno.

Izdelki:

Kristalna soda, pralni lug, rudeče in črnomarmorirano Eschweger milo, zeleno tržaško in belo Marzeljsko milo, ter vse ceneje vrste pralnega mila. **Stearinske sveče. Kolomaz.**

6-12

Pozor!

Podpisani se najudaneje priporoča slavnemu občinstvu v mestu in na deželi v izdelovanje

vsakovrstnih čevljev

najnovije oblike po meri. Naroči se lahko tudi pismeno, če se naznani številko dolgoti in širjave. Lahko se pa pošlje tudi že rabljen čevljev. Vsako v moji delavnici izdelano obuvale se prilega, je elegantno in trpežno. V zalogi pa imam tudi že

izdelane čevlje.

Cene nizke in točna postrežba. Naročnikom se stara obuvale dobro in hitro popravijo.

Mnogo zahval. pisem na razpolago.

Ivan Potočnik
Glavni trg, Kranj.

3 13-12

**Kavarna
Delikatese
Zajutrkovalnica
Zdravko Krajin, Kranj
Pristna vina.
Dobro pivo.**

Garantirano višnjevo cveteča francoska lucerna predanice prosta plombirana.

Mauthnerjeva semena zelena lenjav in cvetlic.

Veletrgovina J. & A. Majdič, Kranj

Deželni pridelki, špecerijsko blago.

Priznani najboljši dalmatinski portlad cement **„Salona“** za izdelovanje opeke in cement drugih znamk za zidanje

Svetle sezamove tropine.

Umetna gnojila.

Domača črna detelja predanice prosta plomb.

Vsakovrstna travna semena, krmilna pesa, korenje, čista grahara, semenski oves domač in češki.

Najstarejša trgovina

**Ferd. Sajovic v Kranju
poprej C. Pleiweiss**

priporoča svojo bogato zalogo vedno najnovjšega in najboljšega manufakturnega blaga.

Posebno priporoča slavnemu občinstvu za

pomladansko sezijo

bogato izbiro oblek za moške in ženske; botrom pa obleke za birmance in birmanke.

Kreditno društvo v Kranju

registrovana zadruga z omejeno zavezo

13-12

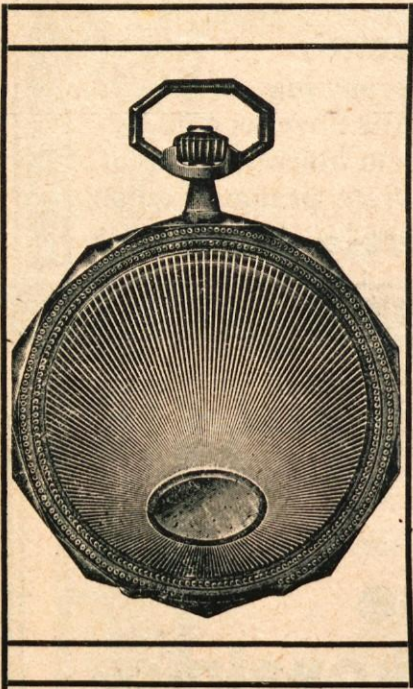
obrestuje hranilne vloge od 1. januarja 1913 naprej po

4³ / 4 / 0⁰

brez odbitka rentnega davka.

Uradne ure so vsak delavnik od 9.—12. dopoldne.

Ivan Levčnik
 urar in trgovec v Kranju.
 Velika zaloga
 Najcenejša in srebrnine.
birnanskih daril
 Cene brez konkurence.
 Postrežba
 solidna.

Zobozdravniški in zobotehnični atelje

dr. Edv. Globočnik

okrožni zdravnik in zobozdravnik in

Fr. Holzacker

konc. zobotehnik

v Kranju

v Hlebšovi hiši, nasproti rotovža, je slavnemu občinstvu vsak delavni dan od 8. ure zjutraj do 5. ure popoldne in ob nedeljah od pol 8. ure zjutraj do 11. ure dopoldne, izven velikih praznikov na razpolago.

16 52-12

Vinska veletrgovina

17-12

Rudolf Kokalj, Kranj

Priporočam svoja
 izvrstna, zjamčeno pristna
 dolenska, štajerska in istrijska
vina
 v sodih in steklenicah

Zaloga najfinejših tu- in inozemskih šampanjcev, vin v steklenicah in mineralnih voda.

Cenjene dame mesta Kranja in Gorenjske

opozarjam na velikansko izbiro
**damskih in dekliških
 slamnikov!**

Velezaloga

15-12

galanterijskega, norimberškega, modnega blaga in pletenin
A. Adamič :: Kranj

M. Rant - Kranj

trgovina s špecerijskim in galanterijskim blagom

Priložnostni nakup **otroških vozičkov.**

Najraznovstnejše **špecerijsko blago.**

Kolodvorska restavracija

priporoča

vedno sveže **Budjeviško pivo**
 ter pristna vina in dobro kuhinjo

4 52-12

18-12

Eternit

najboljše strešno kritje
 prodaja najceneje tvrdka
Merkur, Peter Majdič, Kranj

Kmetska posojilnica ljubljanske okolice

registrovana zadruga z neomejeno zavezo v LJUBLJANI

obrestuje hranilne vloge od 1. januarja 1913 naprej po čistih

brez odbitka rentnega
 davka.

4 3 / 0 / 4 0

brez odbitka rentnega
 davka.

7-12

Rezervni zaklad
 nad K 800.000.

Rezervni zaklad
 nad K 800.000.